

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

Вишновецька С.В

«___» січня 2020 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
(ПОЯСНОВАЛЬНА ЗАПИСКА)
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА
ЗА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«Цивільне та трудове право»

Тема: «Провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства як різновид адміністративно-юрисдикційного провадження»

Виконавець: Аксютенко Олександр Олегович

Керівник: к.ю.н., доцент Устинова Ірина Петрівна

Київ – 2020

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Юридичний факультет
Кафедра цивільного права і процесу
Напрямок (спеціальність) 081 м «Право»

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри

Вишновецька С.В.

« » жовтня 2019 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання дипломної роботи

Аксютенка Олександра Олеговича

1. Тема дипломної роботи: **«Провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства як різновид адміністративно-юрисдикційного провадження»**

затверджена наказом ректора № 2871/ст від 20 грудня 2019 р.

2. Термін виконання роботи: з 14.10. 2019 р. по 29.12.2019 р. та з 20. 01. 2020 р. по 09. 02. 2020 р.

3. Вихідні дані до роботи: Конституція України, закони, підзаконні акти, зокрема, відомчі акти Антимонопольного комітету України, а також міжнародно-правові акти.

4. Зміст пояснювальної записки: теоретико – правові аспекти адміністративної юрисдикції; зміст поняття та особливості адміністративно-юрисдикційного провадження; адміністративно-процесуальний статус суб`єктів провадження про порушення антимонопольного законодавства; зміст та завдання провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства; види проваджень у справах про порушення антимонопольного законодавства; види стягнень, що застосовуються до юридичних осіб у справах про порушення антимонопольного законодавства.

5. Календарний план-графік

№	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Затвердження теми дипломної роботи на засіданні кафедри	до 01 жовтня 2019 р.	
2.	Затвердження теми дипломної роботи на Вченій раді ННЮІ	до 15 жовтня 2019 р.	
3.	Узагальнення наукової літератури по темі дипломної роботи	до 27 листопада 2019 р.	
4.	Складання плану дипломної роботи	до 30 листопада 2019 р.	
5.	Написання I розділу дипломної роботи	до 11 грудня 2019 р.	
6.	Написання наукової статті (тез конференцій)	до 21 грудня 2019 р.	
7.	Написання II розділу дипломної роботи	до 26 грудня 2019 р.	
8.	Написання III розділу дипломної роботи	До 21 грудня 2019 р.	
9.	Оформлення дипломної роботи відповідно до методичних рекомендацій	січень 2020 р.	
10.	Попередній захист дипломної роботи	січень 2020 р.	
11.	Подання на рецензування дипломної роботи	лютий 2020 р.	
12.	Захист дипломної роботи в ДЕК	лютий 2020 р.	

6. Дата видачі завдання: 15 жовтня 2019 р.

7. Консультанти з окремих розділів

Розділ	Консультант (посада, П.І.Б)	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв

Керівник дипломної роботи _____ (Устинова І.П.)
(підпис керівника)

Завдання прийняв до виконання _____ (Аксютенко О.О.)
(підпис випускника)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до дипломної роботи «Провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства як різновид адміністративно-юрисдикційного провадження»: 86стор., 73 використаних джерела.

АДМІНІСТРАТИВНО - ЮРИСДИКЦІЙНЕ ПРОВАДЖЕННЯ, ПРОЦЕС АНТИМОНОПОЛЬНИЙ КОМІТЕТ, ПРОЦЕДУРА, ЗАКОНОДАВСТВО

Об'єкт – є правовідносини, пов'язані із здійснення провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства.

Предмет – провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства як різновид адміністративно – юрисдикційного провадження.

Метою є аналіз наукових підходів і доктринальних джерел, законодавчої бази антимонопольного законодавства визначення видів проваджень, що здійснюються при порушенні антимонопольного законодавства, визначення і аналіз сутності дефініцій «адміністративний процес», «адміністративна юрисдикція», «юридичний процес», «юридична процедура», «адміністративно – юрисдикційне провадження», «антимонопольне законодавство», «антимонопольно - конкурентне законодавство»; характеристика адміністративно - процесуального статусу суб'єктів провадження про порушення антимонопольного законодавства; визначення змісту та завдань провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства; визначення видів проваджень у справах про порушення антимонопольного законодавства; характеристика видів стягнень, що застосовуються до юридичних осіб у справах про порушення антимонопольного законодавства.

Вважаємо, що провадження про порушення антимонопольного законодавства є різновидом адміністративно - юрисдикційного провадження і розглядається як частина цілого, а адміністративно – юрисдикційне провадження є частиною адміністративного процесу. Воно представлене комплексним порядком послідовних дій щодо адміністративно - процесуальних правовідносин, на підставі фактів та обґрунтованих обставин індивідуальної адміністративної справи, результати яких оформлюються у відповідних процесуальних документах.

Провадження, що здійснює Антимонопольний комітет є складовою адміністративного процесу, якому притаманні такі характерні ознаки: 1) цілеспрямована діяльність суб'єктів державної виконавчої влади АМК і регіональних структур; 2) діяльність спрямована на вирішення у відповідності із законом конкретних справ; 3) результатом такої адміністративної діяльності є акти (розпорядження, рішення, рекомендації); 4) обов'язкова участь у вирішенні таких справ службових осіб, що наділені в рамках правових норм відповідною компетенцією; 5) діяльність АМК регулюється адміністративно-процесуальними нормами; 5) з огляду на процедуру адміністративні процеси є простими у порівнянні з юридичним процесом в суді.

Вищезазначені положення обумовлюють своєчасність та доцільність даного дослідження у теоретичному і практичному плані.

Матеріали дипломної роботи рекомендується використовувати у навчальному процесі.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. АДМІНІСТРАТИВНО – ЮРИСДИКЦІЙНІ ПРОВАДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ	
1.1. Теоретико - правові аспекти адміністративної юрисдикції	10
1.2. Поняття та особливості адміністративно- юрисдикційного провадження.....	17
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2. СУТНІСТЬ ТА ВИДИ ПРОВАДЖЕНЬ В СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ АНТИМОНОПОЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	
2.1. Зміст та завдання провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства.....	24
2.2. Адміністративно - процесуальний статус суб'єктів провадження про порушення антимонопольного законодавства	37
2.3. Види проваджень у справах про порушення антимонопольного законодавства.....	54
2.4. Види стягнень, що застосовуються до юридичних осіб у справах про порушення антимонопольного законодавства.....	69
Висновки до розділу 2.....	73
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.	80

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Україна за роки своєї незалежності завдяки реалізації конкурентної політики пройшла шлях від планово-адміністративної системи господарювання до держави з ринковою економікою. Ступінь розвитку та захисту конкуренції є не лише критерієм цивілізованості ринкових відносин у країні, а й суспільною цінністю.

Фундаментом будь-яких перетворень є чітка та збалансована правова база. Приємно відзначити, що в нашій країні оновлено законодавство про захист економічної конкуренції, зміцнено інституційні засади його застосування, сформовано ринки природних монополій. Головними завданнями держави на сьогодні є забезпечення нової якості економічного зростання, досягнення макроекономічної збалансованості на основі зваженого регулювання та розвитку дієвих ринкових механізмів

Воно виявило себе як необхідний і ефективний регулятор дуже складних та дуже важливих відносин, пов'язаних із конкуренцією, що є без перебільшення, серцем будь-якої ринкової економіки.

Предметом дослідження були окремі аспекти з проблематики юрисдикційних проваджень багатьох науковців та практиків, а саме: Авер'янова Б., Андрійко О., Армаш Н, Бандурки О., Бевзенка В, Галунька В., Дрозда О, Джафарової О., В. Колпакова В., Коломोєць Т, Костюкевича О., Кузьменко О., Липій Є, О. Миколенка О., А. Пухтецької, Соболя Є., Харітонової О.

У сфері монополі і проблем антимонопольного законодавства проводилися дослідження такими вченими, як: Берлач А., Бакалінська О, Валітов С., І.П. Голосніченко І., Додін Є., Журик Ю., Колпаков В., Коржанський М., Мамутов К., Мельник Р., Навроцький В., Нижник Н., Ніколаєва Л., Олійник О., Пілюшенко В., Стороженко О., Тацій В., Трегубець Н. та інші.

Мета і завдання виконання дипломної роботи. Аналізуючи наукові підходи і доктринальні джерела, законодавчу базу антимонопольного законодавства і практику його реалізації, визначити види проваджень, що здійснюються при

порушенні антимонопольного законодавства, а також довести, що це є різновидом адміністративно – юрисдикційних проваджень.

Мета дослідження зумовлює постановку таких **завдань**:

- проаналізувати теоретико - правові аспекти адміністративної юрисдикції;
- з'ясувати зміст поняття та особливості адміністративно - юрисдикційного провадження;
- навести визначення і проаналізувати сутність дефініцій «адміністративний процес», «адміністративна юрисдикція», «юридичний процес», «юридична процедура», «адміністративно – юрисдикційне провадження», «антимонопольне законодавство», «антимонопольно- конкурентне законодавство»
- охарактеризувати адміністративно - процесуальний статус суб`єктів провадження про порушення антимонопольного законодавства;
- визначити зміст та завдання провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства;
- виявити особливості види проваджень у справах про порушення антимонопольного законодавства;
- охарактеризувати систему та види стягнень, що застосовуються до юридичних осіб у справах про порушення антимонопольного законодавства.

Об`єкт – є правовідносини, пов`язані із здійснення провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства.

Предмет – провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства як різновид адміністративно – юрисдикційного провадження.

Методи дослідження. При здійсненні дослідження використовувалися загальнотеоретичні принципи та підходи щодо визначення сутності адміністративного процесу в цілому і адміністративно – юрисдикційних проваджень як складових елементів серед яких одне із місць займають провадження про порушення антимонопольного законодавства. Дослідження здійснювалося з урахуванням єдності загальнонаукових й спеціальних методів: діалектичний – для вивчення теорії та практики провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства; за допомогою структурного методу було

визначено та згруповано повноваження АМКУ як суб'єкта розгляду скарг у сфері публічних закупівель (підрозділ 1.1); порівняльно-правовий метод надав можливість проаналізувати теоретико - правові аспекти адміністративної юрисдикції та з'ясувати зміст поняття та особливості адміністративно- юрисдикційного провадження (підрозділи 1.1; 1.2); для визначення таких правових категорій як «адміністративний процес», «адміністративна юрисдикція», «юридичний процес», «юридична процедура», «адміністративно – юрисдикційне провадження», «антимонопольне законодавство», «антимонопольно- конкурентне законодавство» був застосований формально-логічний метод (підрозділи 1.2); під час визначення елементів адміністративно-деліктного процесу, в межах якого реалізуються провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства використовувався формально – догматичний метод.

Наукова новизна отриманих результатів. З'ясовано зміст поняття та особливості адміністративно-юрисдикційного провадження і запропоновано авторське визначення, а саме провадження про порушення антимонопольного законодавства є різновидом адміністративно - юрисдикційного провадження і розглядається як частина цілого, а адміністративно – юрисдикційне провадження є частиною адміністративного процесу. Воно представлене комплексним порядком послідовних дій щодо адміністративно - процесуальних правовідносин, на підставі фактів та обґрунтованих обставин індивідуальної адміністративної справи, результати яких оформлюються у відповідних процесуальних документах.

Доведено, що провадження про порушення антимонопольного законодавства є різновидом адміністративно - юрисдикційного провадження і розглядається як частина цілого, а адміністративно – юрисдикційне провадження є частиною адміністративного процесу.

Практичне значення отриманих результатів. Результатом дослідження є висновки, які можуть бути використані в навчальному процесі при викладанні дисциплін адміністративного, господарського і фінансового спрямування; для вдосконалення законодавчої бази з питань врегулювання відносин у сфері антимонопольного законодавства; для подальших наукових досліджень

адміністративно-процесуальної діяльності в справах про порушення антимонопольного законодавства.

Апробація отриманих результатів. Апробація здійснена шляхом участі у XVI Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні наукові розробки – 2020», яка відбулася з 07.01 – 15.01. 2020 р. в Болгарії. (сертифікат додається)

Тема дипломної роботи затверджена, виконувалася та результати були обговорені на кафедрі цивільного права і процесу Юридичного факультету Національного авіаційного університету.

Публікації. Деякі результати знайшли своє відображення в опублікованих тезах на тему: «Адміністративно – юрисдикційне провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства».

РОЗДІЛ 1

АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНІ ПРОВАДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

1.1. Теоретико - правові аспекти адміністративної юрисдикції

Проведення адміністративної реформи в Україні та трансформаційні процеси у взаємовідносинах між державними органами і громадянами обумовлюють певні змістовні перетворення в сфері державного управління.

Такі реформування в першу чергу торкаються адміністративно-процесуальної сфери. Як зазначає Ішук О.С. «механізм взаємодії органів держави і громадян мусить мати чітке адміністративно-процесуальне регулювання, забезпечувати правову захищеність осіб, з одного боку, і чітке, налагоджене функціонування усіх ланок органів виконавчої влади – з іншого». Він наголошує, що «процесуальна визначеність взаємовідносин громадян і державних органів виступає дійовим засобом запобігання конфліктним ситуаціям, гарантією об'єктивного вирішення правових спорів, що виникають у точній відповідності із законодавством»[1].

Для того, щоб усвідомити сутність того чи іншого адміністративно-юрисдикційного провадження й адміністративно-юрисдикційного процесу, необхідно звернутися до відповідних положень, розроблених ученими як у галузі загальної теорії права, так і в науці адміністративного права. В наукових колах немає єдиної думки і правової позиції щодо тлумачення правової категорії «адміністративний процес», «адміністративна юрисдикція», «юридичний процес», «юридична процедура», «юридичне провадження».

Звернемося до історії розвитку такого правового явища, як адміністративний процес. В праці Гнатюка знаходимо, що початком інтересу учених-правників щодо його дослідження адміністративного процесу припадає на 50-ті роки. Протягом останніх десятиліть в теорії адміністративного процесу створено декілька підходів до аналізу і трактування його змісту. Так, одна група вчених (Н.Г. Саліщева, С.І. Котюргіна, О.А. Дьомін, О.В. Самойленко, Б.М. Габрічідзе, О.Г. Чернявський та інших), вважають, що зміст регулювання адміністративно-процесуальних норм

обмежується лише тими суспільними відносинами, які виникають з приводу вирішення конфліктних ситуацій під час розгляду суб'єктами адміністративної юрисдикції індивідуальних адміністративних справ»[2, с.6].

В юриспруденції визначення предмета адміністративно-процесуального права отримало назву «вузького» або «юрисдикційного». Відповідно до цього підходу, адміністративний процес прийнято вважати як діяльність, що регламентується законом щодо вирішення суперечок між суб'єктами адміністративних правовідносин, що не є в службовому підпорядкуванні один з одним і в своїй діяльності застосовують заходи адміністративного примусу»[3, с. 16].

В той же час прихильники юрисдикційної концепції визначають адміністративний процес, як особливий вид виконавчої та розпорядчої діяльності, яка безпосередньо пов'язана з реалізацією у примусовому порядку відповідних нормативно-правових актів, в яких визначаються права та обов'язки учасників матеріальних адміністративних правовідносин.

Отже, адміністративний процес може виступати як спосіб забезпечення обов'язковості норм матеріального права та застосування заходів примусу до правопорушників. В такому розумінні він подібний до цивільного та кримінального процесів. Так, Іванов О.О. зазначає, що «процес - це спеціальна діяльність, яка має на меті в установленому законом порядку досягти примусового здійснення норм матеріального права, у владній їх реалізації, у застосуванні заходів примусу, які є санкціями за невиконання вимог норм матеріального права... Він зазначає також, що це стосується як кримінального та цивільного процесів, так і процесу адміністративного» [4, с. 256].

В Юридичному енциклопедичному словнику визначення «адміністративна юрисдикція» (від латинського «юрис» – право, «дико» – кажу) – це встановлена законом чи іншим нормативним актом сукупність правових повноважень відповідних державних органів вирішувати правові спори, справи про правопорушення, тобто оцінювати дії особи чи іншого об'єкта права з точки зору їх правомірності, застосовувати юридичні санкції до правопорушників[5, с.16].

В довідниках юрисдикція розглядається як «коло повноважень суду або адміністративного органу по правовій оцінці конкретних факторів, в тому числі по вирішенню спорів та застосуванню передбачених законом санкцій» [6, с.133].

В великій енциклопедії дуже довго юрисдикція ототожнювалася із правосуддям, судочинством, судовим провадженням, з підвідомчістю чи підсудністю, межами компетенції того чи іншого судового органу, а також з повноваженнями вирішувати справи і застосовувати санкції [7, с.414].

Юрисдикція як правова сфера, на яку поширюються повноваження даного державного органу визначена визначена в словнику адміністративного права [8, с.32].

Крім юрисдикційної концепції адміністративного процесу, існує ширший (управлінський) підхід до його розуміння. Серед його прихильників - В.Д. Сорокін, О.М. Якуба, Г.І. Петров, Ю.О. Тихомиров, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк, О.П. Альохін, В.М. Горшеньов, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, У.Ф. Демський, П.В. Діхтієвський, В.В. Копейчиков, С.Е. Демський, А.М. Колодій, Є.А. Олійник, О.М. Бандурка, М.М. Тищенко, І.П. Голосніченко, М.Ф. Стахурський, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, О.В. Кузьменко, А.О. Селіванов, Д.М. Лук'янець [2.с.6].

Наприклад, на думку В.К. Колпакова, «за багаторічною традицією процесуальна частина вітчизняного адміністративного права позначається терміном «адміністративний процес»» [9, с.355].

На відміну від «юрисдикціоністів» прихильники управлінської концепції під адміністративним процесом розуміють усе те, що сприймають як адміністративний процес і адміністративне провадження разом. Так, Д.М. Бахрах підкреслює: «...особливістю адміністративного процесу є регулювання не тільки юрисдикційної діяльності, а і діяльність з розгляду суперечок та застосування примусових заходів, а й діяльність із реалізації регулятивних норм, діяльність, так би мовити, позитивного спрямування» [10, с. 276].

Наприкінці 90-х років минулого століття відбулися радикальні зміни у системі судочинства, група вчених-адміністративістів С.Н. Махіної, Ю.М. Старилова, за-

пропонувала розглядати адміністративний процес як судовий і на їх думку він становить самостійну галузь права [11, с. 25].

В.Б. Авер'янова, В.Г. Перепелюка – розглядають адміністративний процес як підгалузь адміністративного права, що тісно пов'язана з адміністративною юстицією [12, с. 39-43; 13, с. 118].

Таку ж позицію займає С.М. Махіна. Вона вважає, що «слід вести мову про три види процесуальної діяльності (три види процесу): управлінський, адміністративно-юрисдикційний та адміністративний». С.М. Махіна пише: «За своєю сутністю перші два процеси обслуговують основні групи відносин, регульованих матеріальним адміністративним правом - управлінські та юрисдикційні (поліцейські). Адміністративний процес, як засіб судового захисту порушеного публічного права у сфері управлінських та поліцейських відносин, являє собою частину адміністративної юстиції. Жоден з цих процесів не є визначальним по відношенню до інших, вони не співвідносяться як загальне та особливе. Вони є незалежними стосовно один до одного. Управлінський та адміністративно-юрисдикційний процеси є інститутами (підгалуззями) адміністративного права, а адміністративний процес - галуззю права» [11, с. 25-26, 131].

Гнатюка С.С. не погоджується з запропонованою ідеєю С.М. Махіною щодо виокремлення адміністративного процесу в самостійну правову галузь, оскільки покладення судово-процесуального принципу в основу виділення галузі адміністративного процесу не має належних методологічних підстав. Він вважає, що твердження про самостійність галузі адміністративно-процесуального права, буде суперечити майже віковій парадигмі формування фундаментальних галузевих концепцій, якщо буде ґрунтуватися лише на підставі офіційного закріплення спеціалізації судів загальної юрисдикції. Тому термін «адміністративний процес» поширюється лише на сферу адміністративної юстиції і змушує прихильників такого підходу говорити про судово-процесуальний характер предмета регулювання відповідної галузі. [2, с. 25-26, 131].

В.Б. Авер'янов в своїх фундаментальних працях про теорію права визначає, що «за природою правовідносин адміністративний процес взагалі має вважатися не

складовою адміністративного права, а самостійною галуззю права судово-процесуальної спрямованості» [14, с. 42].

Науковець Ю.М. Старілов, в монографії «Административная юстиция. Теория, история, перспективы» писав, що з юридичної процесуальної точки зору, цей правовий інститут інституту адміністративного судочинства слід назвати адміністративним процесом за аналогією з цивільним процесом (який вирішує цивільно-правові суперечки) чи кримінальним (який розглядає кримінальні справи з винесенням вироків) [15, с. 270].

На сьогодні розглядаючи концепцію адміністративного процесу як судову той же час не можуть заперечити існування і процесуального. Проблематика узгодження «управлінського» та «судового» підходів до розуміння сутності явища адміністративного процесу обумовлюється застосуванням терміну лише використанням адміністративістами - процесуалістами для позначення самостійної судової гілки влади, яка розглядає конфлікти у сфері публічного адміністрування.

Вважаємо необхідно враховувати специфіку природи адміністративного процесу і не проводити аналогій з кримінально - процесуальним та цивільно-процесуальним правом. В цивільному, кримінальному праві «процесуальна частина» регулюванням деліктних відносин зазвичай обмежується, то в адміністративному праві подібні відносини становлять не велику частину предмета регулювання процесуальних норм.

В наукових працях В.С. Стефанюка та М.М. Тищенко запропоновано використовувати для позначення адміністративного судочинства терміни: «адміністративно-судовий процес» [16, с. 478] або ж «судовий адміністративний процес» [17]. Це дозволяє чітко розмежувати процесуальні аспекти адміністративного права та адміністративної юстиції.

Аналіз останніх наукових розробок у сфері адміністративно-процесуального права надає можливість говорити про адміністративний процес, як про правову категорію, яка має місце виключно у межах діяльності спеціалізованого (адміністративного) суду, оскільки нерозривно пов'язана із захистом прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб виключно у судовому порядку, розглядом і

вирішенням адміністративними судами спорів публічно-правового характеру. Таке розуміння відповідає визначеному законодавцем у ч.5 ст.3 Кодексу адміністративного судочинства (надалі – КАС) України тлумаченню адміністративного процесу, під яким розуміються правовідносини, що складаються під час здійснення адміністративного судочинства [18, с.31].

Так, В.К. Матвійчук та І.О. Хар у науково-практичному коментарі до названого Кодексу аргументує, «що поняття адміністративного процесу пов'язане з поняттям адміністративне судочинство (правосуддя), і не зводиться до останнього.

Вони вважають, що правосуддя (адміністративне судочинство) і адміністративний процес у спеціально-юридичному значенні – самостійні явища. Це пояснюється тим, що адміністративне судочинство (правосуддя) характеризується тим, що воно повинно бути побудоване на засадах, які забезпечують можливість реалізації заінтересованою особою права на судовий захист прав, свобод та інтересів від суб'єктів владних повноважень, тобто можливість бути захисником своїх прав у суді, брати участь у вирішенні справи. Саме ця обставина і визначає необхідність встановлення специфічної форми (процесу) здійснення адміністративного судочинства (правосуддя), яка передбачає суворо встановлений порядок розгляду адміністративних справ. Порядок розгляду і вирішення адміністративних справ є формою здійснення правосуддя (адміністративного судочинства з розгляду і вирішення справ) і складає таке поняття і діяльність, як адміністративний процес» [18, с.57].

В.К. Колпаков у роботі 2004 року «Адміністративно-деліктний правовий феномен» зазначає, що юрисдикцією є «компетентність уповноважених органів здійснювати свої функції щодо визначених об'єктів. За такого підходу адміністративна юрисдикція – це компетенція (юридично-оформлене право уповноважених органів, посадових осіб) на здійснення своїх функцій щодо визначених об'єктів сфери публічного права» [9, с.384].

Так, В.Б. Авер'янов визначає зміст інституту «адміністративна юрисдикція» необхідно юридично закріпити у відповідному нормативно-правовому акті, відповідно у ньому об'єднати юрисдикційну діяльність: а) органів виконавчої влади,

уповноважених розглядати скарги громадян і юридичних осіб на незаконно прийняті рішення, як нижчих органів, так і підлеглих осіб, тобто сфера адміністративного оскарження (адміністративна «квазіюстиція»); б) органів виконавчої влади, уповноважених застосовувати заходи адміністративної відповідальності (адміністративна позасудова юстиція); в) адміністративних судів (адміністративна судова юстиція) [19, с.193–195].

На думку Демського Е. Ф. адміністративна юрисдикція - встановлена чинним законодавством компетентність (сукупність повноважень) органів публічної адміністрації (посадових осіб) здійснювати свої функції у сфері публічного управління і розглядати будь-які адміністративні справи у відповідній, визначеній адміністративними актами, адміністративно - процесуальній формі, виносити у них рішення із застосуванням, у необхідних випадках, заходів адміністративного примусу [20, с.138-139].

Здійснений теоретико-правовий аналіз наукових доробок вчених-адміністративістів дозволяє стверджувати, що наше дослідження буде проводитись з огляду адміністративного процесу в контексті його «широкого» розуміння. І розглядати ми будемо процесуальну діяльність публічних органів щодо реалізації матеріальних норм публічного права.

В своїй роботі Пилипенко А. адміністративно-юрисдикційну діяльність органів виконавчої влади, на відміну від юрисдикційної діяльності судової влади, визначає як таку, яка не поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі, і до того ж вона підконтрольна судовій владі. Він вважає, що для судів юрисдикційна діяльність є їх основним функціональним призначенням, а для органів виконавчої влади юрисдикційна діяльність є лише одним з видів їх діяльності. На його думку не існує органів виконавчої влади, які б мали лише адміністративно-юрисдикційні повноваження. До того ж суди під час вирішення спорів мають право застосовувати заходи юридичної відповідальності різної правової природи, у тому числі адміністративної, на відміну органи виконавчої влади застосовують лише заходи адміністративної, а стосовно своїх працівників – також дисциплінарної відповідальності. [21, с.27].

1.2. Поняття та особливості адміністративно – юрисдикційного провадження

Для визначення змісту видового поняття «провадження у справах про порушення антимонопольного законодавства» має передувати аналіз відповідних досліджень науковців-адміністративістів, присвячених адміністративно-юрисдикційним провадженням. З цією метою звернемося до робіт Д. М. Бахраха, В. К. Колпакова, О. І. Миколенка, М. М. Тищенко та ін.

Поняття провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства обумовлено більш широкими правовими категоріями як адміністративний процес, адміністративно-юрисдикційне провадження та адміністративно-юрисдикційний процес. Аналіз дослідженої літератури показує, що не існує чіткої й одноманітної класифікації адміністративно-юрисдикційних проваджень

Основні тлумачення поняття адміністративного процесу у вітчизняній спеціальній літературі розглянуто в попередньому параграфі. І більшість учених (В.Д. Сорокін, Ю.М. Козлов, І.П. Голосніченко, В.К.Колпаков) як його вид виділяють адміністративне провадження. [9, 22, 23].

Наприклад, науковець Д. М. Бахрах зазначає, що адміністративне провадження як вид адміністративного процесу є особливим різновидом адміністративно-процесуальної діяльності щодо розв'язання справ певної категорії відповідно до загальних та спеціальних норм [22, с. 5].

На думку авторів підручника «Адміністративне право» за редакцією Ю. М. Козлова та Л. Л. Попова, адміністративне провадженням необхідно розглядати як нормативно врегульований порядок вчинення процесуальних дій, що забезпечують законний та об'єктивний розгляд індивідуальних адміністративних справ, об'єднаних спільністю предмета [23, с. 386].

Слід зазначити, що загальнотеоретичні питання здійснення адміністративно-юрисдикційних проваджень в діяльності органів виконавчої влади у своїх працях досліджували такі вчені: Аверьянов О. Б., Гаращук В. М., Гасанова А. К., Колпакова В.К., Кузьменко О. В., Стеценко С. Г. та інші. Разом з тим, питання щодо визначення

поняття адміністративно-юрисдикційних проваджень в діяльності органів виконавчої влади розглянуті фрагментарно.

Наукова думка Тищенка М. М. щодо адміністративно - юрисдикційних проваджень змінювалось, що свідчить про наукові пошуки і розвиток науки адміністративного права. Так , у підручнику у 2007 році «Адміністративне право. Академічний курс. Т.1» вчений зазначав, що у процесі адміністративної юрисдикції вирішується юридична справа, здійснюється правовий захист порушених або оспорюваних інтересів, виноситься юридично-владне рішення щодо застосування відповідної правової санкції, відновлення порушеного права. До адміністративно-юрисдикційних проваджень належать: провадження у справах про адміністративні правопорушення, провадження з розгляду скарг громадян, дисциплінарні провадження щодо державних службовців [24, с.506].

А у підручнику з адміністративного права Битяка Ю.П. і Гаращука В.М, підготовленого у 2010 році, зазначається, «що органи, які розглядають адміністративно-правові спори та справи про адміністративні правопорушення, є адміністративно-юрисдикційними, але тільки суд є органом адміністративної юстиції». На думку вчених, «...адміністративна юрисдикція полягає в розгляді справ про адміністративні правопорушення у встановленій законом адміністративно-процесуальній формі спеціально уповноваженими на те органами (посадовими особами), які наділені правом розглядати спори та накладати адміністративні стягнення» [25, с. 217-218].

Стеценко С. Г. пропонує виділяти провадження адміністративно-судового процесу, провадження адміністративно-управлінського процесу та провадження адміністративно-юрисдикційного процесу. Вчений зазначає, що на відміну від проваджень адміністративно-управлінського процесу (справ позитивного характеру), основне завдання адміністративно-юрисдикційного процесу - вирішення спору, а результатом є негативні наслідки для однієї із сторін спору або застосування заходів адміністративного примусу [26, с.270-290].

Кузьменко О. В. взагалі не розділяє адміністративні провадження на юрисдикційні і неюрисдикційні, але обґрунтовує авторську систематизацію адміністратив-

них проваджень, виділяючи: адміністративно-процедурні, адміністративно-деліктні, адміністративно-судочинські провадження і згруповує адміністративні провадження за наявністю або відсутністю конфлікту [27, с.40-41].

В науковій статті Гусейнов Р.Х. під адміністративно-юрисдикційним провадженням вбачає визначену законом процесуальну форму розгляду та вирішення уповноваженим суб'єктом індивідуальної справи, яка стосується порушення встановлених правових норм, пов'язана із застосуванням адміністративного примусу та тягне обтяжливі для осіб, щодо яких таке провадження застосовується наслідків морального, матеріального та іншого характеру, які такі особи мають зазнати і фактично зазнають. До адміністративно-юрисдикційних проваджень віднесено: провадження у справах про адміністративні правопорушення, дисциплінарні провадження, провадження за скаргами громадян, виконавче провадження [28].

Визнаючи адміністративне провадження частиною адміністративного процесу, В.К. Колпаков визначає його як особливий вид адміністративної діяльності з вирішення справ певної категорії на підставі загальних та спеціальних процесуальних норм [29, с. 277].

В науковій статті Джафарова М.В. пропонує під адміністративним провадженням розуміти основний елемент адміністративного процесу, що представляє собою системне утворення, комплекс взаємопов'язаних та взаємообумовлених дій, які, по-перше, складають певну сукупність адміністративних процесуальних правовідносин, що відзначаються предметною характеристикою та пов'язаністю з відповідними матеріальними відносинами; по-друге, вказують на необхідність встановлення та обґрунтування всіх обставин і фактичних даних певної індивідуальної адміністративної справи; по-третє, обумовлюють необхідність закріплення, оформлення отриманих процесуальних результатів у відповідних актах-документах. Даний науковець виділяє такі ознаки адміністративного провадження: 1) це - однорідна група організаційно-розпорядчих процедурно-процесуальних дій; 2) ці дії виконуються з метою реалізації відокремлених матеріальних адміністративно-правових норм і є цілеспрямованими; 3) це - частина

адміністративного процесу; 4) адміністративне провадження завершується оформленням процесуального акту [30, с. 277].

Класифікація адміністративних проваджень безпосередньо залежить від підходів до змісту та особливостей структури адміністративного процесу. За класифікацією В. Д. Сорокіна, виділяються такі види адміністративних проваджень: з прийняття нормативних актів; з пропозицій та заяв громадян і звернень організацій про реалізацію на даних їм прав у сфері; з організаційних справ у апараті державного управління; про застосування примусових заходів [31, с. 76].

На думку В. А. Юсупова, критерієм класифікації адміністративних проваджень доцільно обрати характер функцій управління [32, с. 82-83].

Д.М. Бахрах поділяє адміністративний процес на провадження, що обумовлює формування інститутів адміністративно-процесуального права (інститут дисциплінарного, приватизаційного провадження) [33, с. 15].

До видів процесів Гнатюк С.С. включає такі групи проваджень:

1) *публічно-правовий процес*: нормотворчі провадження; реєстраційні провадження; дозвільні провадження; атестаційні провадження; заохочувальні провадження; контрольні-наглядові провадження; провадження з розгляду пропозицій та заяв тощо;

2) *адміністративно - деліктний процес*: провадження у справах про адміністративні проступки; дисциплінарні провадження; виконавчі провадження; провадження з розгляду скарг, тощо;

3) *адміністративно-судовий процес*: провадження з розгляду позовів фізичних та юридичних осіб до суб'єктів публічної адміністрації [2].

М.Я. Масленников виокремлює три види проваджень у сфері адміністративної юрисдикції: в органах адміністративної юрисдикції першої інстанції; прискорене; в органах адміністративної юрисдикції другої інстанції [35, с.18].

Зазначені провадження він називає загальними, уточнюючи, що вони здійснюються стосовно громадян (фізичних та посадових осіб) за правилами КУПАП.

Важливо, що саме цей учений Масленников М.Я. виділяє особливі види проваджень. До таких він відносить провадження щодо господарюючих суб'єктів,

здійснювані на підставі спеціальних нормативних правових актів у справах про порушення: митних правил; земельного законодавства (здійснюється органами управління земельними ресурсами та землеустрою); земельного законодавства (здійснюється органами охорони природних ресурсів); ліцензійної діяльності на транспорті; правил дорожнього руху; санітарних правил; у галузі будівництва; антимонопольного законодавства; прав споживачів; законодавства про рекламу; правил сертифікації та стандартизації; правил рибоохорони; прав і законних інтересів інвесторів на ринку цінних паперів; у сфері виробництва та обігу етилового спирту, алкогольної та спиртовмісної продукції; стосовно юридичних осіб за порушення законодавства про вибори та референдум; провадження у справах про порушення податкового законодавства [115, с. 18-23].

Отже, адміністративний процес, який складається з сукупності проваджень, в тому числі, адміністративно - юрисдикційного провадження, складовим елементом якого виступає провадження про порушення антимонопольного законодавства. Тому, провадження про порушення антимонопольного законодавства є різновидом адміністративно - юрисдикційного провадження і розглядається як частина цілого. В той же час, адміністративно - юрисдикційні провадження по відношенню до адміністративного процесу виступають також як частина цілого і є носіями ознак адміністративного процесу.

Висновки до розділу 1

В Розділі 1 досліджено теоретико – правові аспекти адміністративної юрисдикції та визначено поняття та особливості адміністративно – юрисдикційного провадження. Питання наукової детермінації окремих утворень адміністративного процесу виявилось не аби як важливим для з'ясування місця адміністративно-юрисдикційного провадження про порушення антимонопольного законодавства оскільки з'ясовано, що адміністративна юрисдикція є складовою адміністративного процесу.

З аналізу різних наукових розвідок приходимо до власного висновку, що предмет адміністративного процесу може охоплювати не лише суспільні відносини з приводу вирішення суб'єктами адміністративної юрисдикції будь яких конфліктних ситуацій у процесі розгляду ними індивідуальних адміністративних справ, а це можуть бути відносини, що виникають у сфері реалізації адміністративно- правових норм під час вирішення справ неконфліктного характеру.

Узагальнюючи найсуттєвіші ознаки адміністративного процесу необхідно відзначити саме таке: складне системне, цілісне явище, динамічне, яке розвивається у просторі та часі шляхом проходження нормативно визначених стадій. Це процесуальна діяльність органів публічного управління, в ході якої розв'язуються індивідуально конкретні справи щодо задоволення публічних інтересів. Ця діяльність ґрунтується на правових нормах, тому має загальнообов'язковий характер і виражається у цілеспрямованій органічно взаємопов'язаній системі дій результатом яких майже завжди є юридичні наслідки. Внутрішня будова є досить складною що включає публічно-правовий, адміністративно-деліктний, адміністративно-судовий процеси.

Доведено з аналізу численних напрацювань вчених адміністративістів, що адміністративну юрисдикцію можна широко розуміти, як юрисдикційну діяльність до меж розгляду будь якого публічно-правового спору, включаючи й адміністративні суди. Водночас поняття «адміністративна юрисдикція» використовується і у вузькому розуміннях, які одне одному не суперечать.

Погоджуємося з думкою В.К. Колпакова, що адміністративне провадження детермінується в адміністративному процесі завдяки наявності процесуальних правовідносин, доказів та процесуальних документів.

Обґрунтована єдина думка і пропозиція щодо поняття та розуміння адміністративно-юрисдикційних проваджень в колі науковців-адміністративістів відсутня. Тому розділяємо думку Гусейного Р.Х адміністративно-юрисдикційне провадження є визначена законом процесуальна форма розгляду та вирішення уповноваженим суб'єктом індивідуальної справи, яка стосується порушення встановлених правових норм, пов'язана із застосуванням адміністративного примусу та тягне обтяжливі для осіб, щодо яких таке провадження застосовується наслідків морального, матеріального та іншого характеру, які такі особи мають зазнати і фактично зазнають.

Провадження про порушення антимонопольного законодавства є різновидом адміністративно - юрисдикційного провадження і розглядається як частина цілого, а адміністративно – юрисдикційне провадження є частиною адміністративного процесу.

РОЗДІЛ 2

СУТНІСТЬ ТА ВИДИ ПРОВАДЖЕНЬ В СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ АНТИМОНОПОЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

2.1 Зміст та завдання провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства

Дослідження адміністративно – юрисдикційного провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства є досить актуальним питанням з огляду щодо його наукової детермінації як окремого утворення адміністративного процесу.

Провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства - це один із різновидів елементів більш загального адміністративного провадження, що входить до адміністративного процесу як його складова частина.

Факт вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції спричиняє здійснення провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства. Саме протиправна поведінка суб'єктів господарювання на ринку призводить до порушення чи невиконання норм антимонопольного законодавства, до обмеження, спотворення або усунення конкуренції з ринку, а також порушення прав та охоронюваних законом інтересів підприємців і споживачів. Протиправна поведінка виражається у вчиненні неправомірних дій і невиконання юридичних обов'язків закріплених у нормативно-правових актах.

Для розуміння предметної сторони провадження з'ясуємо, що становить собою антимонопольне законодавство і які види норм тягнуть за собою здійснення проваджень.

Першим нормативним актом, який започаткував створення механізму регулювання монополістичної діяльності ще у колишньому СРСР, є Постанова Ради Міністрів СРСР від 16 серпня 1990 року "Про заходи щодо демонополізації народного господарства" [36]. Пізніше було прийнято Закон СРСР "Про обмеження монополістичної діяльності в СРСР", який став прототипом (його було взято за основу) майбутнього антимонопольного (конкуренційного) законодавства

незалежної України [37]. А у 1992 році в Україні було прийнято Програму економічних реформ і політики на Україні, яка передбачала встановлення контролю за монополіями, підвищення рівня конкуренції, перебудову організаційно-господарських схем та стимулювання процесів створення нових суб'єктів господарювання [38].

Законодавчою основою правового регулювання вітчизняних конкуренційних відносин стали Конституція України, закони України "Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності" від 18 лютого 1992 року (на сьогодні Закон не діє) [39], "Про Антимонопольний комітет України" від 26 листопада 1993 року зі змінами і доповненнями [40], "Про захист від недобросовісної конкуренції" від 7 червня 1996 року [41], "Про природні монополії" від 20 квітня 2000 року [42], а також Закон України "Про захист економічної конкуренції", який було прийнято Верховною Радою України 11 січня 2001 року і який набув чинності через рік після опублікування. Причому зазначимо, що Закон України "Про захист економічної конкуренції" - це нормативний акт, який на сьогодні є основою сучасного конкуренційного законодавства України частиною з якого виступає антимонопольне законодавство.

Важливим етапом розвитку господарського законодавства України стало прийняття Верховною Радою України 16 січня 2003 року Господарського кодексу України (набрав чинності з 1 січня 2004 року) в якому, у розділі I "Основні засади господарської діяльності" міститься Глава 3 "Обмеження монополізму та захист суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції" [13].

В юридичній літературі раніше і сьогодні вживається різна термінологія: *«антимонопольне законодавство»*, *«антимонопольно-конкурентне законодавство»* (цей термін вперше було застосовано В. К. Мамутовим) [43, с. 49] *«конкурентне законодавство»* (оскільки обмеження монополізму має своєю метою підтримку та розвиток конкуренції), та *«конкуренційне право»* (термін вперше запропоновано О. І. Мельниченко у колективній монографії «Інтелектуальна власність в Україні: проблеми теорії і практики» [44].

Законом України «Про захист економічної конкуренції», який було прийнято 11 січня 2001 року, було введено нову термінологію — «*економічна конкуренція*», тому ми пропонуємо застосовувати назву галузі законодавства та права як «*законодавство та право про захист економічної конкуренції*» [45].

Отже, антимонопольне законодавство являє собою сукупність нормативних актів, які є правовою основою для регулювання конкурентних відносин в сфері організації і безпосереднього здійснення господарської діяльності та спрямовані на підтримку добросовісної конкуренції. Воно не створює системи вільного підприємництва та конкуренції, а лише встановлює певні обмеження (або правила поведінки) щодо діяльності суб'єктів господарювання на ринку тим самим обмежуючи ринкову владу суб'єктів господарювання-монополістів.

Реалізація норм антимонопольного законодавства, зафіксованих у нормативно-правових актах України, здійснюється через правову поведінку, яку можна визначити як суспільно вагому, усвідомлену поведінку суб'єктів правовідносин, урегульовану нормами права, що тягне за собою юридичні наслідки.

Безумовно, порушення антимонопольного законодавства - це явище негативного характеру, яке завдає збитків державі, підриваючи її економічну стабільність та привабливість країни на міжнародних ринках.

Наявність монополій негативно впливають на регулювання ринкових важелів, гальмують конкуренцію як основну рушійну силу економічного розвитку. В той же час монополії щоразу збільшують свій прибуток за рахунок зменшення обсягу виготовленої продукції і підвищення цін. Досить часто не раціонально використовують природні ресурси, забруднюючи довкілля, також гальмують розвиток малого та середнього бізнесу. Мають відчутний вплив на ЗМІ, тим самим використовуючи інформацію на свою користь.

Для розвитку конкуренції та захисту прав споживачів від монополістичної діяльності господарських суб'єктів антимонопольним законодавством впроваджується обмеження свободи їхньої комерційної діяльності. Тобто, обмежуючи ринкову владу суб'єктів господарювання-монополістів, воно не створює системи вільного підприємництва та конкуренції, а лише встановлює певні

обмеження (або правила поведінки) щодо діяльності суб'єктів господарювання на ринку.

А саме вводиться заборона на: обмеження або припинення виробництва товарів, а також виробництва і поставку сировини, матеріалів, комплектуючих виробів без попереднього узгодження з основними споживачами. Забороняється скорочувати поставку або затримувати реалізацію товарів з метою створення, підтримання або збільшення дефіциту, підвищення цін; не можна нав'язувати контрагенту не вигідні умови договору, або включати умови, що не є предметом договору. Категорично заборонено примушувати споживача включати у договір непотрібні йому товари і послуги і вносити інші попередні дискримінаційні умови. Здійснювати дії щодо припинення чи затримування поставки товарів або виконання послуг у відповідь на претензії контрагента щодо якості товарів, послуг, виконання інших зобов'язань, передбачених договором забороняється. Не можна підвищувати в односторонньому порядку ціни на товари і послуги, якщо це не обумовлено відповідним поліпшенням їхньої якості згідно з інтересами виробника та споживача. Забороняється висувати під загрозою припинення поставок, розірвання договору або відмови від його пролонгації (продовження строку дії) нові умови на свою користь, що завдають шкоди інтересам контрагента. Не дозволяється відмовлятися без певних об'єктивних підстав від укладання або пролонгації договору за профілем своєї діяльності.

Ознаки, які характеризують протиправні діяння як порушення антимонопольного законодавства, називається складом порушення. Склад порушення становлять його 1) об'єкт, 2) об'єктивна сторона, 3) суб'єкт і 4) суб'єктивна сторона.

1. Об'єктом порушення антимонопольного законодавства є ринкова конкуренція, тобто є суспільно-економічні відносини. Наприклад, якщо місцевий орган державної влади неправомірно забороняє здійснювати той чи інший вид підприємницької діяльності, незабороненої законом, то порушується гарантоване Конституцією України право на здійснення підприємницької діяльності. Отже, об'єктом такого порушення можуть бути виключно суспільно-економічні відносини,

які охороняються нормами антимонопольного законодавства.

2) Об'єктивну сторону порушення законодавства Об'єктивну сторону порушення антимонопольного законодавства утворюють зовнішні його ознаки, у яких виявляється зовні процес вчинення порушення. По іншому - це неправомірні дії (бездіяльність) та негативні наслідки, до яких призводять чи можуть призвести зазначені неправомірні дії, що спрямовані на обмеження, спотворення чи усунення конкуренції з ринку або на порушення прав та охоронюваних законом інтересів підприємців і споживачів, шкода, завдана конкуренції, підприємцям, споживачам неправомірними діями, а також її.

3) Суб'єктом порушення законодавства про захист економічної конкуренції є особи, які вчинили певне порушення та можуть і повинні відповідати за здійснені дії (бездіяльність). Таким суб'єктом може бути як юридична, так і фізична особа. Залежно від того, хто є суб'єктом вчиненого порушення юридична чи фізична особа, яке ставлення у цієї особи до вчиненого порушення, а також від того, на що були спрямовані бажані наслідки, для настання яких було вчинено порушення, для особи встановлюється характер та розмір відповідальності.

4) Суб'єктивну сторону порушення антимонопольного законодавства є вина порушника, його ставлення до вчиненого порушення та шкоди, завданої ринковій конкуренції, підприємцям, споживачам. Фактично це внутрішній бік порушення, процеси, що відбуваються у свідомості суб'єкта і характеризують волю, пов'язану з вчиненням правопорушення та його наслідками[46].

Монопольні правопорушення в залежності від видів суб'єктів, які їх вчиняють можна класифікувати:

➤ правопорушення з боку суб'єктів господарювання (підприємств, окремих підприємців, груп підприємств або підприємців) у вигляді зловживання монопольним становищем та обмеження конкуренції;

➤ правопорушення з боку органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, які дискримінують суб'єктів господарювання [45].

Особливості порядку розгляду заяв, справ про порушення антимонопольного

законодавства визначені Правилами розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, що затверджені розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19 квітня 1994 р., №5 з наступними змінами і доповненнями.

Відповідно до Закону України “Про захист економічної конкуренції” [46] можна виділити такі види порушень антимонопольного законодавства:

- антиконкурентні узгоджені дії;
- зловживання монополієм (домінуючим) становищем;
- антиконкурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю;
- невиконання рішення, попереднього рішення органів Антимонопольного комітету України або виконання їх не в повному обсязі;
- здійснення суб'єктами господарювання антиконкурентних узгоджених дій до моменту отримання у встановленому порядку дозволу органів Антимонопольного комітету на їх здійснення;
- делегування повноважень органів влади чи органів місцевого самоврядування об'єднанням підприємств та іншим суб'єктам господарювання, якщо це призводить або може призвести до недопущення, усунення, обмеження чи спотворення конкуренції;
- вчинення органами влади, органами місцевого самоврядування, органами місцевого самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю (колегіальним органом чи посадовою особою) дій чи бездіяльності, що полягає у схиленні суб'єктів господарювання, органів влади, органів місцевого самоврядування та контролю до порушень законодавства про захист економічної конкуренції, створенні умов для вчинення таких порушень чи їх легітимації;
- обмежувальна діяльність суб'єктів господарювання, об'єднань, що полягає у схиленні або примушуванні суб'єктів господарювання до вчинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції, а також неправомірне використання суб'єктами господарювання ринкового становища, дискримінація конкурентів суб'єктами господарювання;

- нездійснення особою перепродажу протягом одного року з дня придбання часток (акцій, паїв), якщо таке придбання було здійснено для їх наступного перепродажу;

- порушення положень, погоджених з органами Антимонопольного комітету України, установчих документів суб'єкта господарювання, створеного в результаті концентрації, якщо це призводить до обмеження конкуренції;

- концентрація без отримання відповідного дозволу органів Антимонопольного комітету України, якщо наявність такого дозволу необхідна;

- неподання інформації Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню у строки, встановлені органами Антимонопольного комітету України, головою його територіального відділення чи нормативно-правовими актами;

- подання інформації у неповному обсязі Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню у строки, встановлені органами Антимонопольного комітету України, головою його територіального відділення чи нормативно-правовими актами;

- подання недостовірної інформації Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню;

- створення перешкод працівникам Антимонопольного комітету України, його територіального відділення при проведенні перевірок, огляду, вилученні чи накладенні арешту на майно, документи, предмети чи інші носії інформації;

- надання рекомендацій суб'єктами господарювання, об'єднаннями, органами влади, органами місцевого самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю, що схиляють до вчинення " порушень законодавства про захист економічної конкуренції чи сприяють вчиненню таких порушень;

- обмеження у господарській діяльності суб'єкта господарювання у відповідь на те, що він звернувся до Антимонопольного комітету України, його територіального відділення із заявою про порушення законодавства про захист економічної конкуренції;

- невиконання учасниками узгоджених дій та концентрації вимог і зобов'язань, якими було зумовлено рішення про надання дозволу на узгоджені дії та концентрацію [46].

Норми антимонопольного інституту можна поділити на три групи, а саме:

- норми матеріального права (які описують правопорушення та умови, за яких воно вчиняється);
- норми матеріальної компетенції (які визначають компетенцію та повноваження антимонопольних органів щодо розгляду справ);
- процедурні норми (які визначають порядок подання та розгляду заяв, безпосередньо розгляд справ антимонопольними органами).

Матеріальні норми застосовуються за допомогою норм матеріальної компетенції та реалізуються через процесуальні норми. Матеріальні норми лише описують склад правопорушення, визначають компетенцію, повноваження. Процедурні ж норми вказують на методи та порядок діяльності органу, який уповноважений застосовувати окремі норми матеріального права. Таким чином, процедурні відносини є виразом реалізації компетенції з правозастосування матеріальних норм [45].

Характеризуючи матеріальні норми конкуренційного права, зазначимо, що в Законі України "Про захист економічної конкуренції" протиправними вважаються такі дії суб'єктів господарювання:

- антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання (ст. 6 Закону);
- зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку (ст. 13 Закону);
- антиконкурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю (ст. 15 Закону);
- обмежувальна діяльність суб'єктів господарювання, об'єднань (ст. 18 Закону);
- неправомірне використання суб'єктом господарювання ринкового становища (ст. 19 Закону);
- дискримінація конкурентів суб'єктами господарювання (ст. 20 Закону);
- обмежувальна діяльність об'єднань (ст. 21 Закону) [47].

Закріплення лише у матеріальному праві поняття «порушення антимонопольного законодавства» та його ознак не забезпечить захисту від недобросовісної конкуренції, оскільки це можливо за умови наявності відповідного дієвого процесуального механізму. Саме таким є провадження у справах про порушення антимонопольного законодавства. З розвитком правового регулювання провадження у справах про порушення антимонопольного законодавства, нормативно-правове визначення його поняття не закріплено у жодному з кодексів або нормативно - правових актів.

Належність визначення змісту вказаного виду провадження знаходиться у прямій залежності від повноти нормативного закріплення визначення його поняття.

За своєю логічною структурою кожне поняття має дві сторони: зміст і обсяг. Відповідно будь-яке поняття характеризується двома властивостями:

- 1) кількістю істотних ознак, які необхідні й достатні для формування поняття;
- 2) кількістю об'єктів, які охоплює це поняття.

Першу властивість прийнято називати змістом поняття, другу - його обсягом.

Досліджуване провадження - це різновид адміністративно-юрисдикційного провадження, яке є елементом більш загального адміністративного провадження, що входить до адміністративного процесу як його складова частина. Провадження про порушення антимонопольного законодавства здійснюється відповідно до принципів адміністративного процесу і являє собою здійснюваний спеціально уповноваженими посадовими особами антимонопольних органів складний комплекс взаємопов'язаних та взаємообумовлених процесуальних дій, спрямованих на своєчасне, всебічне, повне та об'єктивне з'ясування обставин кожної справи. Вони вирішуються відповідно до чинного законодавства і спрямовані на виявлення причин та умов, що сприяли скоєнню антимонопольних правопорушень, вжиття заходів щодо їх усунення, запобігання правопорушенням, зміцнення правопорядку та законності в сфері економіки та діяльності суб'єктів господарювання та здорової конкуренції.

До викладеного можна додати, що Антимонопольний комітет України та його органи здійснюють також *адміністративну юрисдикцію* через посадових осіб

Антимонопольного комітету України. Вказані повноваження посадових осіб закріплено в Законі України «Про Антимонопольний комітет України» [40], Законі України «Про захист економічної конкуренції» [47], а також у ст. 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення [48]

Під час дослідження нормативного змісту вказаного провадження, його слід характеризувати як встановлену державою систему правових норм, що здійснюють регулювання антимонопольно-деліктних правовідносини, а саме: порядок проведення антимонопольного розслідування, розгляду і прийняття рішення у справі про порушення економічної конкуренції, перегляду рішення та її виконання. Разом з тим такі правові норми закріплюють суб'єктивні права (дозволи), юридичні обов'язки (зобов'язання) та заборони його учасників провадження.

Зазначимо, що в науковій літературі є пропозиції з розподілу провадження при вирішенні справ АМК. Так, В.С. Савчук пропонує вдосконалити діяльність органів АМК у розслідуванні, встановленні фактів антиконкурентних змов на підставі економічного аналізу виділенні у конкурентному процесі двох загальних, порівняно самостійних видів провадження: 1) у заявах і справах про надання дозволу на узгодженні дії та концентрацію, що пов'язано із наданням управлінських послуг; 2) у заявах і справах про порушення антимонопольного законодавства, що пов'язано із провадженням діяльності з контролю за дотриманням цього законодавства, виявленням і припиненням його порушень та застосуванням заходів державного примусу визначити процедури дослідження за заявою; 3) необхідно регламентувати порядок перегляду розпоряджень і рішень за нововиявленими обставинами, оскарження розпоряджень та рішень, їх виконання та контроль за виконанням [49, с. 16], Ми цілком погоджуємося з цим твердженням, і вважаємо що таке вдосконалення полегшить та структурує роботу АМК.

Можна виділити *посадову підвідомчість*, тобто повноваження, які мають посадові (або уповноважені) особи. Такими повноваженнями, згідно із ст. ст. 16, 17 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», наділені Голова та державні уповноважені Антимонопольного комітету України [40]. Коло справ, які

підвідомчі державному уповноваженому, визначено у п. 6 Правил розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції [66].

На законодавчому рівні Антимонопольний комітет України визначений як державний орган із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель. Отже, під час здійснення публічної і управлінської діяльності виникає кілька груп взаємовідносин, що складаються між АМКУ та між органами владних повноважень, їх посадовими (службовими) особами, з одного боку, і фізичними чи юридичними особами, з іншого боку, щодо вирішення питань, пов'язаних із реалізацією та захистом прав, свобод та інтересів, у тому числі й надання адміністративних послуг. Серед них можна виділити:

1) відносини у зв'язку з вирішенням різного роду індивідуальних справ із приводу реалізації суб'єктивних прав і обов'язків фізичними чи юридичними особами;

2) відносини у зв'язку з реалізацією контрольно-наглядових функцій та застосуванням заходів адміністративного примусу суб'єктами владних повноважень, їх посадовими (службовими) особами;

3) відносини у зв'язку з розглядом скарг фізичних чи юридичних осіб на рішення, дії чи бездіяльність органів владних повноважень, їх посадових (службових) осіб.

Урегульовані нормами процесуального права управлінські відносини набувають ознак адміністративних процесуальних правовідносин, які, на відміну від правовідносин, що складаються в порядку позовного провадження у сфері адміністративного судочинства та застосовчого провадження в справах про адміністративні правопорушення, характеризуються певними особливостями.

По-перше, адміністративні процесуальні (управлінські) правовідносини складаються виключно в сфері управлінської діяльності й реалізуються в позасудовому, інстанційному, тобто адміністративному, порядку. Визнання та реалізація прав, свобод, обов'язків та інтересів фізичних чи юридичних осіб здійснюється шляхом звернення (звертання) до відповідних органів (посадових осіб)

владних повноважень, які згідно із законом уповноважені розглядати та вирішувати питання щодо реалізації конкретних суб'єктивних прав та виконання обов'язків.

По-друге, суб'єктивний склад адміністративних процесуальних (управлінських) правовідносин характеризується різноманіттям органів владних повноважень (посадових осіб), що здійснюють адміністративну юрисдикцію у відповідній сфері управління. Розгляд і вирішення адміністративних справ відбуваються за галузевою чи функціональною спеціалізацією органів владних повноважень (посадових осіб), що має забезпечувати фаховість, повноту та компетентність вирішення справи.

По-третє, адміністративні процесуальні відносини в сфері управління будучи за своєю природою імперативними, владними, містять водночас, як об'єктивне явище, не управлінську складову, мають певною мірою диспозитивний характер, що повніше відображає сутність адміністративного процесу. За допомогою норм адміністративного процесуального права, реалізуються норми матеріального права інших галузей права, забезпечуються реалізація та захист прав та інтересів фізичних чи юридичних осіб не тільки публічного, а й приватного характеру.

Провадження в сфері управління АМКУ — це визначені нормами адміністративного процесуального права умови здійснення в інстанційному (адміністративному) порядку органом владних повноважень процедурних дій щодо забезпечення і охорони прав, обов'язків та інтересів учасників правовідносин, прийняття рішення у конкретних індивідуальних справах публічного і приватного характеру щодо дотримання антимонопольного законодавства та економічної конкуренції суб'єктів господарювання та звернення цих рішень до виконання.

Провадження у сфері управління здійснюються у зв'язку з: а) реалізацією або необхідністю сприяння в реалізації суб'єктивного права; б) набуттям передбаченого законодавством суб'єктивного права; в) виконанням або необхідністю сприяння виконанню обов'язків; г) застосуванням заходів адміністративного примусу щодо попередження або припинення настання шкідливих наслідків, а також адміністративних санкцій, крім накладення адміністративних стягнень; д) оскарження дій чи бездіяльності органів владних повноважень, їх посадових осіб у зв'язку з реалізацією та захистом прав, свобод та інтересів приватних осіб, а також у

зв'язку з розглядом та вирішенням конкретної адміністративної справи.

З огляду на типологічні групи правовідносин у сфері управління можна виділити кілька видів адміністративних проваджень публічного і приватного характеру.

1. Адміністративні провадження за заявою фізичних чи юридичних осіб щодо реалізації їх прав та інтересів, у тому числі з надання адміністративних послуг — провадження за заявою суб'єкта звернення.

2. Адміністративні провадження за ініціативою органа владних повноважень щодо забезпечення реалізації контрольно-наглядових функцій та застосування заходів адміністративного примусу — провадження за ініціативою органа владних повноважень.

3. Адміністративні провадження за скаргою фізичних чи юридичних осіб щодо реалізації та захисту їх прав та інтересів у зв'язку з розглядом адміністративної справи, у тому числі на рішення.

2.2. Адміністративно-процесуальний статус суб'єктів провадження про порушення антимонопольного законодавства

Закон України «Про Антимонопольний комітет України» у ст. 6 [40] та у п. 4 Правил розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції [66] визначає повноваження п'яти органів Антимонопольного комітету України, які наділені повноваженнями щодо розгляду справ і до таких органів належать:

- Комітет як вищий колегіальний орган;
- Постійно діюча адміністративна колегія Комітету;
- тимчасова адміністративна колегія Комітету;
- державний уповноважений Комітету;
- адміністративна колегія територіального відділення.

Ст. 1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», де зазначено, що Антимонопольний комітет України є державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель [40].

Антимонопольний комітет України є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, який забезпечує державний захист конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері публічних закупівель.

Правовою основою діяльності АМКУ у сфері публічних закупівель є положення Конституції України (ст. ст. 15, 42), Законів України «Про Антимонопольний комітет України» від 26.11.1993 № 3659-XII [40], «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 № 922-УІІІ [50] та низки розпоряджень самого Комітету, які тим чи іншим чином стосуються процедур закупівель.

Насамперед необхідно зазначити, що поняття «статус» було відоме ще в Стародавньому Римі і в перекладі з латинської мови означає положення, позиція, певний стан у ієрархії [51, с. 449].

Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає «статус» як правове становище громадян, державних і громадських органів, міжнародних

організацій тощо [52, с. 1387]. Правовий статус у Великому юридичному словнику визначений як «встановлене нормами права положення його суб'єктів, сукупність їх прав та обов'язків» [53].

Наприклад, О. Ф. Скакун розглядає правові статуси індивідуальних і колективних суб'єктів права [54, с. 570-571].

Значна кількість науковців приділяють увагу правовому статусу посадових осіб і державних службовців. Інші акцентують увагу безпосередньо на адміністративно-правових статусах державних органів, зокрема на їх структурі. Так, Т. О. Коломєць під адміністративно-правовим статусом розуміє сукупність суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, закріплених нормами адміністративного права за певним органом [55, с. 64].

С. Г. Стеценко до них додає і гарантії, за допомогою яких визначений орган реалізує відповідні права та обов'язки [56, с. 90].

Щодо органів виконавчої влади, то С. В. Ківалов в їх адміністративно-правовому статусі виділяє функції, завдання, компетенцію [57, с. 82-94].

Іншої позиції дотримується О. Ю. Якімов, який вважає, що складовими адміністративно-правового статусу органів виконавчої влади є компетенція, правозастосування, юридична відповідальність та нормативно-правовий порядок створення [58, с. 39].

Пономарьова, який у своєму дисертаційному дослідженні «Адміністративно-правовий статус Антимонопольного комітету України» проаналізував поняття та структурні елементи адміністративно-правового статусу АМКУ. Зокрема, він зазначає, що адміністративно-правовим статусом АМКУ є його положення у ієрархії органів виконавчої влади, яке створює умови для забезпечення спроможності Комітету своїми односторонніми діями (актами) породжувати, змінювати або припиняти адміністративно-правові правовідносини у сфері захисту економічної конкуренції. Щодо структури адміністративно-правового статусу АМКУ він відносить (виділяє) такі елементи: 1) мета, завдання, функції; 2) організація діяльності; 3) компетенція; 4) юридична відповідальність службовців Антимонопольного комітету України [59, с. 74].

Розглянемо перший елемент (мета, завдання , функції):

Метою АМКУ є захист конкуренції і конкретизується вона у завданнях. В ст. 3 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» до основних завдань АМКУ належать:

1) здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів, запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції;

2) здійснення контролю за концентрацією, узгодженими діями суб'єктів господарювання та дотриманням вимог законодавства про захист економічної конкуренції під час регулювання цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій;

3) сприяння розвитку добросовісної конкуренції;

4) методичне забезпечення застосування законодавства про захист економічної конкуренції;

5) здійснення контролю щодо створення конкурентного середовища та захисту конкуренції у сфері державних закупівель [40].

Завдання та мета забезпечують розробку відповідних *функцій* - напрямів діяльності, без яких неможливе досягнення поставлених цілей. В статті Закону України «Про Антимонопольний комітет України», які регламентують повноваження та особливості діяльності Комітету, виділимо такі функції: нормотворча, організаційна, координаційна, аналітична, планування, правоохоронна, управлінська, контрольно-наглядова, облікова, забезпечувальна, які, своєю чергою, можуть включати в себе інші під функції і розгалужуватись на більш конкретизовані. Наприклад, забезпечувальна функція містить у собі низку інших, серед яких необхідно назвати такі функції забезпечення: науково-методичне, інформаційне, фінансове, матеріально-технічне та кадрове забезпечення [40].

Нормотворча функція полягає у можливості АМКУ: брати участь у розробленні та внесенні Президенту України та Кабінету Міністрів України пропозицій щодо проектів нормативно-правових актів з питань конкурентної

політики, розвитку і захисту конкуренції; вносити пропозиції Президенту України, Кабінету Міністрів України, Національному банку України, приписи органам влади, органам місцевого самоврядування щодо зміни прийнятих ними нормативно-правових актів, які не відповідають законодавству про захист економічної конкуренції або внаслідок неоднозначного розуміння яких створюються перешкоди для розвитку конкуренції; розробляти та затверджувати разом з іншими заінтересованими органами державної влади міжвідомчі нормативно-правові акти з питань розвитку і захисту економічної конкуренції та демонополізації економіки; приймати власні нормативно - правові акти у формі розпоряджень з питань, що належать до його компетенції, зокрема щодо контролю за узгодженими діями, концентрації підвідомчості та розгляду заяв і справ про узгоджені дії, концентрації, порушення законодавства про захист економічної конкуренції, організації діяльності органів Антимонопольного комітету України; надавати рекомендаційні роз'яснення з питань застосування законодавства про захист економічної конкуренції [40].

Правоохоронна функція забезпечує правопорядок, законність і прозорість у конкурентних відносинах, у тому числі при здійсненні публічних закупівель. Відповідно до норм Закону на АМКУ покладено запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції, а також безпосередньо захист конкуренції у сфері публічних закупівель. Сутність правоохоронної функції полягає в тому, що АМКУ уповноважений розглядати заяви і справи щодо порушення законодавства про захист економічної конкуренції, проводити розслідування за цими заявами і справами, розглядати справи про адміністративні правопорушення, приймати постанови, перевіряти їх законність та обґрунтованість [40].

Контрольна функція займає домінуюче місце в системі функцій АМКУ у всій діяльності АМКУ. В ст. 3 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», стає очевидним, що більшість завдань присвячені саме здійсненню контрольної функції, а саме: АМКУ контролює дотримання законодавства про захист економічної конкуренції; здійснює контроль за концентрацією, узгодженими

діями суб'єктів господарювання, контролює дотримання вимог законодавства при регулюванні цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій; контролює створення конкурентного середовища та дотримання конкурентного законодавства у сфері публічних закупівель. Отже, контрольна функція у сфері публічних закупівель є складовою більш масштабної функції, яка включає в себе всю контрольну діяльність АМКУ.

Важливо, що Антимонопольний комітет, незважаючи на великий обсяг наданих йому функцій та повноважень, здійснює їх лише у сфері контролю над дотриманням законодавства про економічну конкуренцію, антимонопольного законодавства. При цьому таке обмеження має подвійний характер: з одного боку, АМКУ компетентний здійснювати контроль та накладати санкції лише в указаній сфері, а з іншого — жоден інший орган не має аналогічних повноважень та обов'язків у вказаних правовідносинах. Тобто АМКУ набуває становища спеціалізованого органу у сфері контролю над дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції та антимонопольного законодавства із відчутним арсеналом правових інструментів, що подекуди є ширшим за наявний у розпорядженні контролюючих органів в інших сферах, однак спрямований і застосовуваний в чітко визначеній та обмеженій законом галузі [60].

АМКУ здійснює захист і відновлення порушених прав учасників ринку та споживачів, запобігає подальшим порушенням, пов'язаним з обмеженням конкуренції, шляхом застосування та поєднання своїх функцій, зокрема контролюючої та каральної, а також застосуванням адміністративно-господарських санкцій у разі порушення законодавства про захист економічної конкуренції та антимонопольного законодавства [40].

На підтвердження вище зазначеного звернемо увагу на ч. 2 ст. 8 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» [40] здійснення іншими органами державної влади повноважень Антимонопольного комітету в сфері державного контролю за дотриманням конкурентного законодавства не допускається. Таким чином, Антимонопольний комітет України є єдиним органом виконавчої влади, що здійснює державний контроль за дотриманням

антимонопольного законодавства. Зазначимо, що саме функція контролю за дотриманням антимонопольного законодавства, а також специфіка форм і методів її реалізації визначають зміст спеціального статусу Антимонопольного комітету України в системі органів виконавчої влади.

До другого елементу належить організація і порядок діяльності. Важливе місце в структурі адміністративно-правового статусу набувають принципи, які є основоположними засадами діяльності органу. Основні принципи діяльності АМКУ визначені ст. 4 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» [40], яка наголошує, що АМКУ буде свою діяльність на принципах законності, гласності й захисту конкуренції на засадах рівності фізичних та юридичних осіб перед законом і пріоритету прав споживачів. Принципи, які безпосередньо спрямовують діяльність АМКУ у сфері публічних закупівель, визначені ст. 3 Закону України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 № 922- VIII [50].

Процедурною формою виразу діяльності Антимонопольного комітету та передбачають його склад, порядок утворення і діяльність структурних підрозділів та колегіальних органів.

Структура апарату АМКУ визначена ст. ст. 6 та 12-1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» та складається з посади Голови та восьми державних уповноважених. Голова АМКУ має першого заступника та заступника Голови АМКУ. Голова АМКУ призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України за згодою Верховної Ради України. Строк повноважень Голови - сім років. Крім того, Голова АМКУ не може бути призначений на цю посаду більше ніж на два строки підряд [40].

Діючи в межах повноважень, наданих йому Законом України «Про Антимонопольний комітет України», зокрема ст. 9 [40], він: очолює Антимонопольний комітет України та спрямовує його діяльність, головує на засіданнях Антимонопольного комітету України; утворює територіальні відділення в межах кошторису, тимчасові адміністративні колегії Антимонопольного комітету України для розгляду питань, що належать до компетенції Антимонопольного комітету України; видає накази, затверджує положення, інструкції та інші акти,

обов'язкові для працівників Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень; представляє Антимонопольний комітет України у відносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування; має право за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, поданням органів Антимонопольного комітету України, голови його територіального відділення або з власної ініціативи витребувати будь-які матеріали, що перебувають на розгляді органу Антимонопольного комітету України чи голови територіального відділення, та передати їх на розгляд іншому органу Антимонопольного комітету України чи голові територіального відділення, за винятком заяв і справ, віднесених до виключної компетенції Комітету як вищого колегіального органу; затверджує структуру Антимонопольного комітету України; здійснює інші дії.

Антимонопольний комітет України утворює територіальні відділення, разом з якими він становить систему Антимонопольного комітету України, яку очолює Голова Комітету. Структурні елементи системи АМКУ - це Антимонопольний комітет України та його територіальні відділення, які є юридичними особами, що мають поточні та вкладні (депозитні) рахунки в установах банку, а також печатки із зображенням Державного герба України та своїм найменуванням. Антимонопольний комітет України уповноважений створювати адміністративні колегії, які залежно від часового проміжку виконання повноважень можуть бути постійними та тимчасовими. Постійно діючі адміністративні колегії утворюються АМКУ з числа державних уповноважених Антимонопольного комітету України у складі трьох осіб, і очолює їх перший заступник або заступник Голови АМКУ. Тимчасові адміністративні колегії утворюються Головою АМКУ з числа державних уповноважених і голів територіальних відділень Антимонопольного комітету України у складі не менше ніж три особи та очолює тимчасову адміністративну колегію державний уповноважений АМКУ [40].

Також необхідно зазначити, що Антимонопольний комітет України, адміністративні колегії Антимонопольного комітету України, державні уповноважені Антимонопольного комітету України, адміністративні колегії

територіальних відділень Антимонопольного комітету України є органами Антимонопольного комітету України [40].

Антимонопольний комітет України як орган оскарження утворює Постійно діючу адміністративну колегію з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель з метою неупередженого та ефективного захисту прав і законних інтересів осіб, пов'язаних з участю у процедурах закупівлі. Рішення цієї Колегії приймаються від імені АМКУ.

Постійно діючу адміністративну колегію АМКУ з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель (далі - Колегія) було створено розпорядженням Комітету від 05.04.2015 № 6-рп [61].

Порядок діяльності Колегії встановлюється відповідно до Закону України «Про Антимонопольний комітет України» від 26.11.1993 № 3659-ХІІ [40].

Колегія діє у складі трьох державних уповноважених АМКУ. Член колегії, який є пов'язаною особою із суб'єктом оскарження або замовником, не може брати участі в розгляді та прийнятті рішень щодо такої скарги і повинен бути замінений на час розгляду і прийняття рішення щодо такої скарги іншим державним уповноваженим АМКУ, що визначається Головою Антимонопольного комітету України [61].

Форма роботи Колегії - це засідання, яке є правомочним за умови присутності більшості від їх встановленого складу. Розпорядження та рішення Колегії приймаються шляхом голосування більшістю голосів присутніх на їх засіданнях членів.

Наприклад, тимчасова адміністративна колегія Антимонопольного комітету України розглянула справу про порушення законодавства про захист економічної конкуренції ПАТ «ДТЕК Дніпрообленерго» (після перейменування – АТ «Дніпровські Електромережі»). Справу розпочато відповідно до розпорядження адміністративної колегії Дніпропетровського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України. ПАТ «ДТЕК Дніпрообленерго» є суб'єктом господарювання, який здійснює діяльність на ринках розподілу електричної енергії (передачі електричної енергії місцевими (локальними) електромережами) та

постачання електричної енергії на території Дніпропетровської області в межах розташування місцевих (локальних) електричних мереж, що перебувають у його власності.

Антимонопольний комітет зазначає, що під час опрацювання інформації та матеріалів, зібраних органами Комітету під час розгляду зазначеної справи було встановлено, що ПАТ «ДТЕК Дніпрообленерго» з метою примусового обмеження споживання електричної енергії підприємства-боржника (ТОВ «Восток-Руда»), яке є власником технологічних електричних мереж, за допомогою яких, електрична енергія передається значній кількості споживачів міста Жовті Води, неодноразово здійснювало ряд технічно-організаційних заходів, спрямованих на припинення передачі електричної енергії в електроустановки ТОВ «Восток-Руда» без забезпечення безперебійного та надійного електропостачання іншим споживачам, як те передбачено законодавством у сфері енергетики. За результатом розгляду справи Тимчасовою адміністративною колегією Антимонопольного комітету України, ПАТ «ДТЕК Дніпрообленерго» було визнано таким, що в період з 01.01.2016 по 31.12.2016 займало монопольне (домінуюче) становище на ринку послуг із розподілу електричної енергії (передачі електричної енергії місцевими (локальними) електричними мережами) на території Дніпропетровської області в межах розташування місцевих (локальних) електричних мереж, що перебувають у його власності, а його дії, які полягали у відключенні ліній електропередач від джерела живлення, що призвели до припинення постачання електричної енергії споживачам, електроустановки яких живляться від зазначеного джерела живлення – порушенням законодавства про захист економічної конкуренції.

За вказане порушення на ПАТ «ДТЕК Дніпрообленерго» накладено штраф у розмірі 3 486 751 грн. [62].

Третій елемент адміністративно-правового статусу АМКУ це компетенція та повноваження (права та обов'язки). Саме вони визначають особливості діяльності Антимонопольного комітету як суб'єкту розгляду скарг у сфері публічних закупівель.

Поняття компетенція на думку Ярмиш О. Н., Серьогін В. О. являє собою юридично встановлену «систему координат», за допомогою якої можна чітко встановити належність конкретної справи до «сфери володарювання» певного органу та конкретну роль останнього у вирішенні цієї справи [63, с. 42].

І. М. Дудик поняття «належність» органу вважає визначається двома явищами і є елементами компетенції органів публічної влади: підвідомчістю і повноваженнями. [64, с. 70].

У науковій роботі Ю. В. Журик торкається проблеми співвідношення понять компетенції і повноважень, компетенції та підвідомчості. Зокрема, доходить висновку, що і термін «повноваження», і термін «підвідомчість» є лише складовими компетенції, оскільки за обсягом та охопленням кола питань «компетенція» є набагато ширшим смисловим визначенням цих термінів [65, с. 71].

Тобто, підвідомчість це коло повноважень, які належать органу державної влади, а повноваження лише уточнює та конкретизує компетенцію державного органу або посадової особи та уособлює в собі сукупність суб'єктивних прав та юридичних обов'язків. Тому, компетенцію можна визначити як сукупність прав та обов'язків, якими наділені органи державної влади для вирішення завдань, що охоплені підвідомчістю конкретного органу.

Зауважимо, що законодавець неоднозначно використовує поняття «повноваження», і «компетенцію» в Законі України «Про Антимонопольний комітет» від 26.11.1993 № 3659-ХІІ тому, що регламентується «повноваження АМКУ» в ст. 8, «повноваження Голови АМКУ» в ст. 9, «повноваження Державних уповноважених» в ст. 10, «повноваження територіальних відділень АМКУ» в ст. 11, і «виключну компетенцію АМКУ в ст. 13, компетенцію адміністративних колегій АМКУ та компетенцію адміністративних колегій територіального відділення АМКУ визначено в (ст. 14) тощо. При цьому, в самому змісті статей, присвячених компетенції, її визначено словами «має такі повноваження». На законодавчому рівні поняття «компетенція» та «повноваження» використовуються як синонімічні, надаючи перевагу терміну «повноваження». Що ж до формулювання «виключна

компетенція» то цей термін означає таке коло повноважень АМКУ, яке належить лише йому і жоден інший орган не може здійснювати відповідні дії[40].

7. Останнім елементом у структурі адміністративно - правового статусу варто назвати *юридичну відповідальність* посадових осіб Антимонопольного комітету.

Насамперед, зазначимо, юридична відповідальність - це встановлений законодавством юридичний обов'язок правопорушника зазнати позбавлення певних благ і (або) належних йому цінностей [45, с. 177]. Позитивна юридична відповідальність знаходить це в першу чергу сумлінне виконання службовою особою покладених на неї обов'язків, а негативна - у порушенні повноважень, за що ця особа повинна зазнати негативних наслідків, тобто відповісти за свої дії в передбаченому законодавством порядку.

Однак, звернемо увагу, що АМК як виконавчий орган за свої порушення, дії або бездіяльність, за прийняття своїх рішень та здійснення протиправних дій, відповідальності не несе. Він не може виступати суб'єктом відповідальності. Можна розглядати лише відповідальність посадових осіб Антимонопольного комітету. В Законі про АМК в ст. 18, законодавець визначає, що перший заступник, заступник Голови АМК та державний уповноважений Антимонопольного комітету України може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності (крім звільнення) на загальних підставах в порядку, встановленому законом [40, ст. 18].

Поряд з цим частково зазначається відповідальність посадових осіб Антимонопольного комітету у Розпорядженні АМК «Про Положення про порядок проведення перевірок додержання законодавства про захист економічної конкуренції», у п. 72, який зазначає — за невиконання або неналежне виконання своїх обов'язків, у тому числі порушення встановлених порядку і періодичності проведення перевірок, винні службові особи несуть відповідальність відповідно до чинного законодавства України [66, п.72].

Отже, відповідальність посадових осіб АМК, майже не прописана і визначається лише у локальних та відомчих актах АМК.

Тому на нашу думку доречно доповнити ЗУ «Про антимонопольний комітет», Главою «Відповідальність працівників Антимонопольного комітету» та передбачити

у ній окрему статтю такого змісту: «Посадові особи Антимонопольного комітету у межах наданих повноважень самостійно приймають рішення і несуть за свої протиправні дії або бездіяльність дисциплінарну, адміністративну, цивільну, матеріальну чи кримінальну відповідальність згідно із законодавством».

Отже, серед елементів структури адміністративно-правового статусу АМКУ варто виділити такі: мета, завдання, функції, принципи, організаційна будова та порядок діяльності, компетенція, повноваження, юридична відповідальність посадових осіб.

Основні результати роботи АМКУ за 2018 рік є : [67]

✓ у фокусі залишались найбільш значущі для економічного життя та добробуту українських споживачів ринки: енергетика, паливо, скраплений газ, лікарські засоби, телекомунікації, транспорт та інфраструктура;

✓ розмір економічного ефекту внаслідок реалізації АМКУ покладених на нього повноважень склав 4 млрд. грн - на 56 % ніж у 2017 році;

✓ розмір накладених штрафів склав 277 млн грн, безпосередньо до державного бюджету надійшло 182,8 млн грн;

✓ припинено 168 порушень, пов'язаних із проявами недобросовісної конкуренції;

✓ опрацьовано понад 500 заяв про надання дозволів на концентрацію;

✓ отримано 916 повідомлень щодо державної допомоги, затверджено 5 галузевих критеріїв, прийнято 264 рішення;

✓ у сфері оскарження публічних закупівель продовжувала зростати кількість скарг: у 2018 році до АМКУ надійшло 7 786 скарг, що на 37% більше за попередній період;

✓ припинено 250 порушень у вигляді спотворення результатів торгів. [67]

У 2018 році розмір економічного ефекту внаслідок реалізації АМКУ покладених на нього повноважень становив 4 млрд грн - на 56 % більше, ніж у 2017 році. Це у 20 разів перевищує фінансування АМКУ. Розрахунок цього показника здійснюється на базі методики ОЕСР та його якість ретельно перевіряється ззовні. Розмір накладених штрафів у 2018 році становив 277 млн грн, безпосередньо до

бюджету надійшло 182,8 млн грн. У 2018 році у фокусі Комітету залишались найбільш значущі для економічного життя та добробуту українських споживачів ринки: енергетика, паливо, скраплений газ, лікарські засоби, телекомунікації, транспорт та інфраструктура. Значну увагу привернули рішення щодо дискримінаційних антиконкурентних дій з боку державних підприємств - ДП «Укрспирт» та ДП «Артемсіль».

Стратегічним пріоритетом АМКУ залишається розслідування змов на торгах під час публічних закупівель - минулого року їх було 250. По даним АМКУ припинено 168 порушень, пов'язаних із проявами недобросовісної конкуренції завдяки ширшому використанню інструментарію відповідного закону: захист комерційної таємниці, зловживання патентними правами та інше.

За 2018 рік АМКУ було опрацьовано 532 заяви про надання дозволів на концентрацію. Серед них було глибоко досліджено концентрації, зокрема на ринках виробництва бетонних сумішей, інтернет-торгівлі, залізничних вагонів, лікарських засобів та інше.

2018 рік був першим повним роком виконання АМКУ функцій із моніторингу і контролю державної допомоги. АМКУ отримали 916 повідомлень щодо державної допомоги, затвердили 5 галузевих критеріїв, прийняли 264 рішення. [67]

Звернемо увагу на висновки АМКУ за результатами дослідження досить прибуткової і вадливої сфери в державі це ринки авіаційного пального та послуг заправки повітряних суден.

У 2018 році АМКУ завершено дослідження ринків авіаційного пального та послуг із заправки повітряних суден в аеропортах України, під час якого було проаналізовано стан конкуренції на загальнодержавному ринку авіаційного пального та 6 регіональних ринках у межах найбільших за обсягами перевезень пасажирів аеропортах України. За результатами проведеного дослідження було встановлено, що ринки авіаційного пального в Україні протягом 2016-2017 років демонстрували високі темпи зростання. У 2017 році обсяг загальнодержавного ринку авіаційного пального збільшився на 80 % порівняно з 2016 роком. При цьому збільшення обсягу ринку відбулося насамперед за рахунок зростання обсягу

імпорту. У 2017 році порівняно з 2016 роком обсяг імпорту авіаційного пального збільшився у 2,8 разу, а обсяг авіаційного пального вітчизняного виробництва збільшився лише на 12 %.

По результатам було визначено, що загальнодержавний ринок оптової торгівлі авіапальним є відкритим до міжнародної торгівлі. Зростання ступеня відкритості ринку свідчить про збільшення можливостей для вступу на зазначений ринок нових суб'єктів господарювання з інших країн, що може призвести до зменшення ринкових часток діючих учасників ринку та, як наслідок, до посилення конкуренції на ринку. Ринки послуг реалізації авіаційного пального із заправкою повітряних суден є регіональними, територіальні межі яких обмежені територією окремого аеропорту.

На сьогодні залишаються бар'єри для вступу потенційних конкурентів на зазначені ринки, до них можна віднести: адміністративні обмеження, пов'язані з необхідністю одержання сертифіката відповідності для здійснення авіапаливозабезпечення; організаційні обмеження, обумовлені необхідністю укладання договорів з експлуатантом аеропорту (аеродрому), зокрема, на оренду майна, надання послуг із прийому, зберігання, видачі, контролю якості авіаційного пального та інших додаткових послуг при здійсненні діяльності з авіапаливозабезпечення; обмеження, пов'язані з необхідністю використання спеціального обладнання та/або необхідністю доступу до інфраструктури аеропорту для надання послуг із реалізації авіаційного пального із заправкою повітряних суден, тощо.

АМКУ досліджуючи дану зазначену сферу визначило, що середні ціни реалізації авіаційного пального в межах різних аеропортів суттєво відрізняються. Комітетом було встановлено, що вартість послуг реалізації авіаційного пального із заправкою повітряних суден у межах аеропортів України, де продавці авіаційного пального не зазнають значного конкурентного тиску від інших суб'єктів господарювання, є найвищою порівняно з вартістю зазначених послуг в інших аеропортах України. Заяв про порушення законодавства про захист економічної конкуренції щодо дій суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність у межах

зазначених аеропортів, при встановленні цін на послуги з реалізації авіаційного пального із заправкою повітряних суден до Комітету протягом періоду дослідження не надходило [68].

Зазначимо також те, що законодавець нічого не вказує про тих осіб, що сприяють провадженню, а саме: спеціалістів, експертів, перекладачів. А такі суб'єкти досить часто беруть участь в розгляді справ антимонопольними органами.

До **спеціалістів** відносять фахівців недержавних організацій, які діють у сфері, що потребує індивідуального правового регулювання, наприклад, це можуть бути фахівці саморегульованих організацій (п. 5.5 Правил розгляду справ про порушення вимог законодавства на ринку цінних паперів та застосування санкцій, затверджених рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку) [69].

Різновидом спеціалістів є фахівці, які одночасно викладають свої міркування щодо юридичної кваліфікації обставин. Участь таких фахівців необхідна для отримання обґрунтованих оцінок і висновків щодо правомірності дій посадових осіб, стосовно яких призначене службове розслідування (п. 3.4 Порядку проведення службових розслідувань у митних органах України) [70].

Основні функції спеціаліста полягають у поданні порад суб'єкту, органу, який розглядає справу. До несумлінного спеціаліста можливо за стосування заходів адміністративної відповідальності.

Органи Антимонопольного комітету України за власною ініціативою чи за клопотанням особи, яка бере участь у справі, мають право призначати експертизу, про що приймається розпорядження. Призначаючи експертизу та встановлюючи коло питань, які необхідно поставити перед експертами, відповідний орган Антимонопольного комітету України, згідно із ст. 43 Закону України «Про захист економічної конкуренції», має право запитати пропозиції сторін та інших осіб, які беруть участь у справі [9]. У розпорядженні про призначення експертизи зазначаються питання, на які потрібна відповідь експерта.

Експертиза може проводитися експертом спеціальної установи, окремими експертами, експертними комісіями. Так, наприклад, в законодавстві про захист

економічної конкуренції передбачається надання Кабінетом Міністрів України дозволу на узгоджені дії тільки за наявності висновку комісії з числа незалежних експертів (ст. 35 Закону України «Про захист економічної конкуренції») [47].

Експертом є особа, що володіє спеціальними знаннями: науковими, технічними, гуманітарними, а також іншими знаннями, в яких виникає потреба при розгляді справи, і яка може дати кваліфікований висновок. Експертом може бути як працівник експертної установи, так й інша особа (спеціаліст), яка залучається до виконання ролі експерта в разовому порядку. Його призначає орган, в провадженні якого перебуває справа про порушення.

Експерт зобов'язаний з'явитися за викликом органу (або посадової особи) і дати об'єктивний висновок на поставлені перед ним питанням. Експерт має право відмовитися від дачі висновку, якщо наданих йому матеріалів недостатньо або якщо він не має необхідних знань для виконання покладеного на нього обов'язку. Експерт за розголошення інформації з обмеженим доступом чи іншої інформації, розголошення якої заборонено, подання неправдивого висновку або за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків несе кримінальну відповідальність відповідно до закону. Водночас не врегульованими в законодавстві є відносини щодо відповідальності експерта за свідомо помилковий висновок.

Експерт має такі права: вимагати надання йому для ознайомлення матеріалів справи, що стосуються предмета експертизи, якщо це необхідно для дачі висновку, відмовитись від дачі висновку, як що наданих йому матеріалів недостатньо або немає необхідних знань для виконання експертизи, подати клопотання про надання додаткових матеріалів, необхідних для надання висновку.

Обов'язками експерта є: обов'язок нести відповідальність за відмову від дачі висновку без поважних причин, нести відповідальність за розголошення інформації з обмеженим доступом [47].

Перекладач може залучатися на прохання зацікавленої особи, яка не володіє мовою, якою ведеться провадження у справі, або за власною ініціативою антимонопольного органу. Особами, які не володіють мовою, якою ведеться провадження у справі, є особи, які не розуміють або погано розуміють розмовну

мову, не можуть вільно розмовляти або читати певною мовою, мають труднощі в розумінні тих чи інших термінів. Обов'язками перекладача є прибуття на виклик суб'єкта та здійснення повного і точного перекладу.

До системи суб'єктів, які уповноважені приймають участь у справах про порушення антимонопольного законодавства належать: п'ять органів Антимонопольного комітету України до яких належать: Комітет як вищий колегіальний орган; Постійно діюча адміністративна колегія Комітету; тимчасова адміністративна колегія Комітету; державний уповноважений Комітету; адміністративна колегія територіального відділення; спеціалісти, експерти, перекладачі.

2.3 Види проваджень у справах про порушення антимонопольного законодавства

Узагальнюючи визначення відносин, що виникають за участю діяльності АМКУ та компетенції цього органу, які було розглянуто в розділі 2.1 і 2.2. то до видів проваджень, що здійснює АМКУ у справах про порушення антимонопольного законодавства можна віднести: нормотворчі, правозастосовні та правоохоронні.

Нормотворчі провадження АМКУ виявляється у можливості АМКУ брати участь у розробці та внесенні пропозицій щодо проектів нормативно-правових актів з питань конкурентної політики, розвитку і захисту конкуренції.

Правозастосовні провадження - дії щодо реалізації всіх тих повноважень, які покладені на АМКУ відповідно до базового законодавства, що регламентує діяльність АМКУ, а також безпосередньо Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», який визначає дії АМКУ як контролюючого органу та органу оскарження.

Правоохоронні провадження АМКУ реалізується шляхом здійснення дій, які забезпечують правопорядок при здійсненні захисту конкуренції. Сутність правоохоронної форми простежується у наданому праві АМКУ розглядати заяви і справи щодо порушення антимонопольного законодавства, проводити розслідування за цими заявами і справами, розглядати справи про адміністративні правопорушення, приймати постанови тощо.

Щодо класифікації проваджень АМКУ, то виділимо наступні:

1. Залежно від змісту приписів провадження поділяються на процесуальні, нормотворчі, аналітичні, організаційні.

2. Залежно від завдань антимонопольного органу: провадження, спрямовані на розвиток конкуренції та підприємництва (тобто на реалізацію завдань творчого характеру); провадження, пов'язані із здійсненням державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції;

провадження із застосуванням заходів і відповідальності до порушників антимонопольного законодавства [20].

3. Залежно від мети та функцій діяльності: організаційно - регулятивні; контрольні; правоохоронні. Останні, своєю чергою, поділяють на: загальні та спеціальні; профілактичні (попереджуючі), припиняючі та розслідуючі порушення антимонопольного законодавства.

Законом України «Про Антимонопольний комітет України» (ст. ст. 7, 13, 16 Закону) [40] визначені повноваження щодо розгляду справ про порушення антимонопольного законодавства Антимонопольним комітетом та його органами.

Відповідно до «Правил розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції» розгляд справ про порушення антимонопольного законодавства у межах компетенції, наданої законодавством, здійснюють органи Антимонопольного комітету такі провадження: [33, с. 177].

1. Комітет як колегіальний орган здійснює провадження:

- про порушення у вигляді антиконкурентних дій центральних органів виконавчої влади, обласних, Київської міської державної адміністрації, органів місцевого самоврядування;

Беззаперечною підставою для відкриття і розгляду справи Комітетом є матеріали, що пов'язані із забезпеченням національної безпеки, оборони, суспільних інтересів чи містять державну таємницю або якщо відповідачем у справі є Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим. В цілому Комітет може прийняти до свого провадження і розглянути будь-яку справу.

2. Постійно діюча адміністративна колегія Комітету, здійснює провадження щодо:

- антиконкурентних дій органів адміністративно-господарського управління та контролю, діяльність яких поширюється на всю територію України;

- делегування повноважень центральних органів виконавчої влади, обласних, міських державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування відповідного рівня;

- схилення до порушень, створення умов для вчинення таких порушень чи їх легітимація центральними органами виконавчої влади, обласними, міськими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування відповідного рівня;

- надання рекомендацій центральними органами виконавчої влади, обласній Київській та міським державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування відповідного рівня, що схиляють до вчинення порушень антимонопольного законодавства.

Разом з тим постійно діюча адміністративна колегія за дорученням Голови Комітету може розглянути будь-яку справу, крім тих, що підвідомчі Комітету.

3. Тимчасова адміністративна колегія Комітету. Її утворюють для розгляду будь-якої справи.

4. Державний уповноважений Комітет здійснює провадження щодо:

- зловживання монопольним (домінуючим) становищем, антиконкурентних узгоджених дій, недобросовісної конкуренції, якщо наслідки порушення мають місце на ринку, що охоплює кілька регіонів, чи на загальнодержавному ринку;

- обмежувальної та дискримінаційної діяльності суб'єктів господарювання, а також неправомірного використання суб'єктами господарювання свого ринкового становища, якщо наслідки порушення мають місце на загальнодержавному ринку;

- неподання, подання інформації в неповному обсязі Комітету у встановлені державним уповноваженим, адміністративною колегією, Комітетом чи нормативно-правовими актами строки або подання недостовірної інформації;

- створення перешкод працівникам Комітету у проведенні перевірок, огляду, вилученні чи накладенні арешту на майно, документи, предмети чи інші носії інформації.

5. Адміністративна колегія територіального відділення Комітету здійснює провадження щодо:

- зловживання монопольним (домінуючим) становищем, антиконкурентних узгоджених дій, недобросовісної конкуренції, якщо наслідки порушення мають місце на регіональному ринку;

- антиконкурентних дій органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, крім тих, що підвідомчі постійно діючій адміністративній колегії Комітету;

- делегування повноважень органів влади чи органів місцевого самоврядування крім тих, що підвідомчі постійно діючій адміністративній колегії Комітету;

- схилення до порушень, створення умов для вчинення таких порушень чи їх легітимація органами влади, органами місцевого самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю крім тих, що підвідомчі постійно діючій адміністративній колегії Комітету;

- обмежувальної та дискримінаційної діяльності суб'єктів господарювання, а також неправомірного використання суб'єктами господарювання свого ринкового становища, крім тих, що підвідомчі державному уповноваженому Комітету;

- неподання, подання інформації в неповному обсязі територіальному відділенню у встановлені головою територіального відділення, адміністративною колегією територіального відділення Комітету чи нормативно-правовими актами строки або подання недостовірної інформації територіальному відділенню;

- створення перешкод працівникам територіального відділення Комітету у проведенні перевірок, огляду, вилученні чи накладенні арешту на майно, документи, предмети чи інші носії інформації;

- надання рекомендацій суб'єктами господарювання, об'єднаннями, органами влади, органами місцевого самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю, що схиляють до вчинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції чи сприяють вчиненню таких порушень, крім тих, що підвідомчі постійно діючій адміністративній колегії.

Справи, підвідомчі адміністративній колегії територіального відділення, розглядаються у територіальному відділенні за місцем вчинення порушення або за місцезнаходженням відповідача, або за місцем настання наслідків порушення.

Голова Комітету має право за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, за поданням державного уповноваженого Комітету, керівника структурного підрозділу Комітету, голови територіального відділення або з власної ініціативи передати на розгляд іншого органу чи посадової особи будь-які матеріали, що є у провадженні органу чи посадової особи, уповноважених на їх розгляд.

Крім розгляду справ, відповідно до компетенції наданої законодавством органи Антимонопольного комітету мають право надавати органам влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління та контролю суб'єктам господарювання обов'язкові до виконання рекомендації з метою припинення дій, які містять ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції, усунення причин виникнення цих порушень і умов, що їм сприяють, а якщо порушення припинено щодо вжиття заходів для усунення їх наслідків.

Як правило, рекомендації надаються, коли вчинено певні неправомірні дії, але за своїми наслідками вони не призвели до спотворення, обмеження або усунення конкуренції з ринку та не завдали шкоди суб'єктам господарювання, споживачам і, таким чином, немає підстав для відкриття справи та застосування санкцій. Змістом рекомендацій органів Антимонопольного комітету є пропозиції органам влади, місцевого самоврядування,

адміністративно-господарського управління та контролю або суб'єктам господарювання вжити заходів щодо усунення дій, що призводять або можуть призвести до вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції і настання негативних наслідків, а якщо такі наслідки настали — щодо найсприятливіших шляхів їх усунення. Рекомендації надаються у вигляді листа.

Рекомендації органів Антимонопольного комітету України підлягають обов'язковому розгляду органами чи особами, яким вони надані. Про результати їх розгляду Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню повідомляється у 10-денний строк з дня отримання рекомендацій, якщо органами Антимонопольного комітету не подовжено цей строк.

За умови виконання положень рекомендацій, якщо порушення не призвело до суттєвого обмеження чи спотворення конкуренції, не завдало значних збитків окремим особам чи суспільству та вжито відповідних заходів для усунення наслідків порушення, провадження у справі про порушення законодавства про захист економічної конкуренції не розпочинається, а розпочате провадження закривається.

Так, наприклад, *Комітет* — як вищий колегіальний орган, може прийняти до свого провадження і розглянути будь-яку справу яка підвідомча Антимонопольному комітету України, Постійно діюча адміністративна колегія Комітету за дорученням Голови Комітету може розглянути будь-яку справу, окрім тих, що підвідомчі Комітету, тимчасова адміністративна колегія Комітету може бути утворена для розгляду будь-якої справи (підкреслимо, що тут не завадило б додати: «...крім справ, підвідомчих виключно Комітету та Постійно діючій адміністративній колегії»), справи розглядаються також адміністративними колегіями територіальних відділень Комітету (це найнижча ланка підвідомчості справ антимонопольним органам України) [66].

Кожний із зазначених видів адміністративного провадження призначений для розгляду і вирішення певної групи відносин, має відповідні особливості, забезпечує реалізацію прав, обов'язків та інтересів і поновлення порушеного права учасників правовідносин з приводу додержання економічної конкуренції і додержання норм антимонопольного законодавства.

Провадження здійснюється шляхом вчинення його учасниками відповідних процесуальних (процедурних) дій, прийняття органом владних повноважень процедурних рішень та їх виконання в певній послідовності.

Послідовність вчинення процесуальних (процедурних) дій прийнято називати стадіями провадження, які тією чи іншою мірою притаманні будь-якому виду провадження в сфері управлінської діяльності (в публічній сфері).

До них належать такі стадії:

1. Початок розгляду справи. Розпочинається зі встановлення факту вчинення порушення антимонопольного законодавства та прийняття розпорядження про початок розгляду справи.

2. Розгляд справи. Включає процес збирання доказів у справі, підготовки до розгляду справи та розгляд її по суті.

3. Прийняття рішення. На цій стадії закінчується процедура розгляду справи по суті й орган Антимонопольного комітету ухвалює рішення або закриває провадження у справі без прийняття рішення по суті.

4. Перевірка рішення. Передбачає перевірку ухваленого рішення. Вона проводиться у межах наданої законодавством компетенції органами Антимонопольного комітету за заявами осіб, які брали участь у справі, або з власної ініціативи.

5. Перегляд рішення. У разі потреби рішення переглядає той орган Комітету, який прийняв відповідне рішення (наприклад, перегляд рішення за нововиявленими обставинами).

6. Оскарження рішень органів Антимонопольного комітету у суді, господарському суді.

7. Виконання рішення.

Бондаенко К.В. в науковому дослідженні характеризує та дає аналіз стадій процедури розгляду справ про порушення антимонопольного законодавства. і виокремлює такі стадії: а) стадія відкриття розгляду; б) стадія підготовки справи до розгляду; 3) стадія розгляду та вирішення справи; 4) стадія виконання рішення по справі [71].

При виявленні порушення антимонопольного законодавства та у разі звернення підприємця, органу влади, місцевого самоврядування, чи громадянина з повідомленням про відомий їм факт вчинення порушення або у разі проведення органами Антимонопольного комітету планових чи позапланових виїзних перевірок щодо додержання антимонопольного законодавства розпочинається справа.

Отже, органи Антимонопольного комітету можуть розпочати справу про порушення антимонопольного законодавства у таких випадках:

1) надходження до органів Комітету заяв від суб'єктів господарювання, громадян, об'єднань, установ, організацій про порушення їх прав внаслідок дій чи бездіяльності, визначених як порушення законодавства;

2) надходження до органів Комітету відповідних подань від органів державної влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління та контролю з питань, що стосуються порушень законодавства;

3) за власною ініціативою органів Комітету.

Якщо справа розпочинається за заявою, а її розгляд підвідомчий адміністративній колегії територіального відділення Комітету, подається до відділення за місцем вчинення порушення або за місцезнаходженням відповідача, або за місцем настання наслідків порушення. В усіх інших випадках заяви подаються до Антимонопольного комітету України.

Заява має відповідати певним критеріям, вона має подаватися в письмовій формі й містити:

- найменування органу, до якого подається заява;
- найменування, поштову адресу, інші реквізити (факс, телефон) заявника;

- найменування, поштову адресу, інші реквізити відповідача;
- зміст вимог і виклад обставин, якими заявник обґрунтовує свої вимоги;
- перелік документів, що додаються до заяви;
- підпис заявника або його представника із зазначенням часу подання заяви.

До заяви додаються наявні у заявника матеріали, якими він обґрунтовує свої вимоги. Заява розглядається протягом 30 календарних днів, а у разі потреби одержання додаткової інформації, яка не може бути надана заявником, строк розгляду заяви може бути подовжений державним уповноваженим, головою відділення на 60 календарних днів, про що письмово повідомляється заявникові.

Якщо щодо відповідача, зазначеного у заяві, вже порушено справу за заведеними у заяві ознаками порушення, заява може бути приєднана до цієї справи, про що також письмово повідомляється заявникові.

Якщо заяву було подано без дотримання певних вимог і це перешкоджає її розглядові, державний уповноважений, голова відділення залишає таку заяву без руху, про що письмово повідомляє заявника і дає йому строк на усунення недоліків. При цьому час залишення заяви без руху не зараховується у строк розгляду заяви. Якщо заявник не усуне недоліки, визначені державним уповноваженим, головою територіального відділення Комітету у встановлений строк, заява може взагалі бути залишена без розгляду, про що також буде письмово повідомлено заявника.

Якщо заявник відмовився від заяви, вона залишається без розгляду, що не є перешкодою для продовження Комітетом, відділенням дослідження з питань, порушених у заяві. Залишення заяви без розгляду не позбавляє заявника права звернутися до Комітету, відділення з повторною заявою про порушення.

Розгляд заяви може бути зупинено з власної ініціативи органу Комітету чи голови територіального відділення або за заявою особи, яка бере участь у справі, до завершення розгляду органом Комітету, судом, господарським судом пов'язаної з цією заявою справи або до розв'язання державним органом

пов'язаного з нею іншого питання. Про зупинення розгляду заяви письмово повідомляється заявникові.

У разі виявлення ознак порушення антимонопольного законодавства службовцями Комітету, територіального відділення готується і вноситься на розгляд відповідних органів подання про початок розгляду справи, в якому встановлюються обставини справи та подаються конкретні пропозиції щодо доцільності початку розгляду справи.

За наявності ознак порушення розпочинається процедура розгляду справи про порушення антимонопольного законодавства, відповідно до подання службовців. Під час цієї процедури встановлюються обставини справи та визначається спричинена шкода і встановлюються санкції.

Справа про порушення антимонопольного законодавства починається з прийняття розпорядження, яке надсилається відповідачу, заявнику та третім особам протягом трьох робочих днів з дня його прийняття. Розпорядження про початок розгляду справи або відмову у розгляді справи, підвідомчої Комітету, адміністративній колегії чи державному уповноваженому Комітету, приймає державний уповноважений Комітету, а у справах підвідомчих адміністративній колегії територіального відділення, — зазначена колегія.

Розпорядження про порушення антимонопольного законодавства складається зі вступної, описово-мотивувальної та резолютивної частин.

В розпорядженні резолютивна частина має містити: висновок про визнання порушника таким, що займає (займав) монопольне (домінуюче) становище; висновок про визнання дій відповідача порушенням законодавства з повною кваліфікацією порушення та з зазначенням цих дій.

Органи Антимонопольного комітету приймають розпорядження, зокрема, у таких випадках:

- про початок розгляду справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції;
- про відмову у розгляді справи;
- про об'єднання і виділення справ, зупинення розгляду справи та його

поновлення;

➤ про заміну відповідача або про залучення до участі у справі співвідповідачів;

➤ про призначення експертизи, в тому числі про призначення експерта;

➤ про вилучення чи накладення арешту (на майно, предмети, документи, інші носії інформації, що можуть бути доказами чи джерелом доказів у справі);

➤ про повернення вилучених предметів, документів, інших носіїв інформації;

➤ про заборону вчиняти певні дії;

➤ про надання інформації;

➤ про залишення без розгляду заяви про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію;

➤ про початок розгляду справи про узгоджені дії, концентрацію;

➤ про зупинення або поновлення розгляду справи про узгоджені дії, концентрацію;

➤ про залучення третіх осіб у справі про узгоджені дії, концентрацію;

➤ про закриття розгляду справи про узгоджені дії, концентрацію;

➤ про залишення заяви без руху;

➤ з питань визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку.

Під час розгляду справи службовці органів Антимонопольного комітету можуть збирати та аналізувати документи, висновки експертів, пояснення осіб та іншу інформацію; можуть проводити дослідження регіональних або загальнодержавних ринків; одержують від сторін, третіх осіб, інших осіб письмові та усні пояснення при цьому обов'язково фіксують їх у протоколі; мають право вилучати письмові та речові докази, (документи, предмети, носії інформації); накладати арешт на докази чи джерелами доказів у справі.

Результатами збирання доказів у справі є змістом подання, і фактично є попередніми висновками у справі, які вносять на розгляд органів Комітету, яким підвідомча справа. Це подання повинно містити:

1. Зміст заяви або інших підстав для початку розгляду справи.
2. Обставини, у яких є ознаки порушення. З визначенням складу правопорушення і з описом об'єкта порушення, об'єктивної сторони порушення, суб'єкта порушення, суб'єктивної сторони порушення
3. Опис доказів, які підтверджують чи спростовують наявність у діях відповідача складу порушення.
4. Пояснення (заперечення) відповідача, третіх осіб щодо вчиненого порушення.
5. Доводи та мотиви, за якими пропонується відхилити ті чи інші докази та врахувати (відхилити) заперечення відповідача та третіх осіб.
6. Висновки експертів (за їх наявності).
7. Вмонтований висновок про доведення (не доведення) факту порушення.

При доведенні вчинення порушення, подання має містити висновок про кваліфікацію дій відповідача, інформацію про те, чи припинено відповідачем порушення на момент складання подання, пропозиції про вжиття заходів щодо припинення відповідачем порушення, висновок щодо розміру незаконно одержаного прибутку та періоду його отримання й обчислення та ін.

При доведенні вчинення порушення залежно від обставин у справі приймається одне чи кілька рішень. У рішенні вказують результати розгляду справи по суті, наводять мотиви рішення, зазначаються дії, які повинні виконати або від яких утриматися, та строк виконання рішення. Органи Комітету, які прийняли рішення, не мають права його скасувати або змінити.

Рішення приймають органи Комітету у разі:

- завершення розгляду справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, у тому числі справи про недобросовісну конкуренцію, незалежно від того чи вирішується справа по суті;
- якщо прийнято додаткове рішення у справі;
- прийняття попереднього рішення у справі про порушення законодавства про захист економічної конкуренції;
- визнання рішення таким, дія якого не зупиняється;

- за результатами перевірки та перегляду рішень у справах про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, у тому числі справах про недобросовісну конкуренцію;

- надання дозволу, заборони узгоджених дій, концентрації;

- перевірки та перегляду рішень у заявах, справах про узгоджені дії;

- перегляду рішень у заявах, справах про концентрацію.

Попереднє рішення може бути оскаржене у 15-денний строк з дня його одержання. Цей строк не може бути поновлено.

З метою захисту суспільних інтересів чи відвернення негативних або непоправних наслідків для суб'єктів господарювання органи Антимонопольного комітету України можуть прийняти рішення про визнання рішення у справах про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, таким, дія якого не зупиняється у зв'язку з:

- порушенням судом, господарським судом провадження у справі про визнання його недійсним;

- перевіркою за заявою сторони відповідного рішення (постанови) суду, господарського суду в порядку нагляду;

- переглядом за заявою сторони відповідного рішення (постанови) суду, господарського суду за нововиявленими обставинами.

Таке рішення приймається за заявою осіб, які беруть участь у справі, чи з власної ініціативи органів Антимонопольного комітету України. Його приймають як перед поданням відповідної заяви до суду, господарського суду, так і після її подання, якщо суд, господарський суд не зупинять дію рішення органу Антимонопольного комітету України, що оскаржується.

Рішення (витяг з нього, за винятком інформації з обмеженим доступом, а також визначеної відповідним державним уповноваженим Антимонопольного комітету України, головою територіального відділення Антимонопольного комітету України інформації, розголошення якої може завдати шкоди інтересам інших осіб, які брали участь у справі), розпорядження органів Антимонопольного комітету України, голів його територіальних відділень

надаються для виконання шляхом надсилання або вручення під розписку чи доведення до відома в інший спосіб.

Якщо вручити рішення немає можливості внаслідок відсутності фізичної особи то воно оприлюднюється через офіційні друковані органи (газета Верховної Ради України “Голос України”, газета Кабінету Міністрів України “Урядовий кур’єр”, “Офіційний вісник України”, друковані видання відповідної обласної ради) і через десять днів з дня опублікування вважається таким, що було вручене.

Рішення та розпорядження органів Антимонопольного комітету України, голів його територіальних відділень є обов’язковими до виконання.

Розгляд справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції підлягає закриттю без прийняття рішення по суті, якщо:

- справа не підлягає розгляду в органах Антимонопольного комітету;
- не встановлено відповідача або його місцезнаходження;
- відповідача — юридичну особу ліквідовано;
- вже розглянуто чи розглядається органами Антимонопольного комітету справа з тих самих підстав щодо того самого відповідача;
- не доведено вчинення порушення;
- є інші підстави, передбачені законом.

Для встановлення фактичних обставин справи про вчинення порушення антимонопольного законодавства для всебічного її розгляду та доведення вчинення порушення органи Комітету до прийняття рішення по суті можуть проводити слухання у справі. Про день, час і місце проведення слухання у справі осіб, які беруть участь у справі, повідомляють не пізніше ніж за 5 днів до його проведення.

У слуханні у справі можуть брати участь працівники Комітету, його територіальних відділень, а у разі потреби залучається експерт. На слухання можуть бути запрошені інші особи, якщо заявник і відповідач не висловили проти цього обґрунтованих заперечень. Слухання може бути повністю або частково закрите слухання у справі, якщо відкрите слухання може завдати

шкоди інтересам держави, особам, які беруть участь у справі, чи іншим особам або перешкодити подальшому розглядові справи. Слухання обов'язково протоколюється і підписується протягом трьох днів головуєчим, членами колегіального органу Комітету, які проводили слухання у справі. У цей самий строк особи, які брали участь у слуханні, можуть ознайомитися зі змістом протоколу, подати пояснення або зауваження до нього, які додаються до протоколу. Про ознайомлення осіб, які брали участь у слуханні, зі змістом протоколу зазначається у протоколі.

Важливо звернути увагу, що у разі оскарження рішення органів Антимонопольного комітету України повністю або частково необхідно звертатися до господарського суду відповідно до приписів ст. 60 Закону «Про захист економічної конкуренції». Тому що, згідно з ч. 2 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України до адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності Конституцією чи законами України встановлено інший порядок судового провадження. Водночас, згідно з ч. 2 ст. 4 цього Кодексу юрисдикція адміністративних судів поширюється на всі публічно-правові спори, крім спорів, для яких законом встановлено інший порядок судового вирішення.

2.4. Види стягнень, що застосовуються до юридичних осіб у справах про порушення антимонопольного законодавства

Відповідальність за порушення антимонопольного законодавства настає відповідно до норм:

1. Кодексу України про адміністративні правопорушення, норми якого застосовують при накладенні відповідальності до лише фізичних осіб (підприємці, посадових осіб органів влади та управління).

2. Кримінального кодексу України. Ці норми застосовуються лише до фізичних осіб і характеризується тим, що порушення антимонопольного законодавства спричиняє небезпечну конкуренцію на ринку і за всіма ознаками переростає у злочин.

3. Цивільного кодексу України. Даний правовий акт не містить норм, порушення яких тягне за собою порушення конкуренції, а від так не має і чітко визначених видів і розмірів відповідальності. Проте, якщо будь-яка особа, право якої порушено або якій заподіяно шкоду внаслідок порушення антимонопольного законодавства, може звернутися до суду із заявою про відновлення його порушеного права та відшкодувати завдану шкоду, і відповідно притягнути винну особу до цивільної відповідальності.

5. Законів України «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про захист економічної конкуренції». Норми даних правових актів застосовуються як до юридичних осіб та і до фізичних осіб, які є суб'єктами підприємницької діяльності, виключно на підставі положень законодавства України про захист економічної конкуренції [73].

Суб'єкти порушень антимонопольного законодавства притягуються до різних видів стягнень:

По-перше *штрафні санкції*. Порядок їх нарахування здійснюється Антимонопольним Комітетом. Не визначені фіксовані суми штрафу, однак визначено певна відсоткова ставка із розміру річної виручки порушника.

У ст. 52 ЗУ «Про захист економічної конкуренції» [47] передбачає за вчинення антиконкурентних узгоджених дій штраф до 10% розміру доходу (виручки) суб'єкта господарювання за останній звітний рік, а ЗУ «Про захист від недобросовісної конкуренції» [41] за вчинення дій, що визнають недобросовісною конкуренцією – штраф до 5% виручки за останній звітний рік

Доречно зазначити, що на розмір штрафу може впливати розмір доходу, так якщо це розмір доходу всієї групи суб'єктів, пов'язаних відносинами контролю з відповідачем, то з цього слідує, що теоретично розміри штрафних санкцій відповідно можуть бути «захмарними».

Для правильного застосування положень Законів щодо порядку, розміру штрафів за порушення антимонопольного законодавства були прийняті рекомендаційні роз'яснення АМКУ «Щодо застосування положень ч. 2, ч.5 і ч.6 ст.52 Закону України «Про захист економічної конкуренції», а також ч.1 та ч.2 ст.21 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» за № 6-рр від 16.02.2016 р.. В Рекомендаційних роз'яснення законодавець передбачив кваліфікацію порушення за ступенем тяжкості. Вони поділяються на:

1) порушення тяжкі (штраф – починається від 15%). До них можна віднести антиконкурентні узгоджені дії зловживання монополюючим становищем у вигляді розподілу ринків, змови про фіксування цін, розподіл обсягів виробництва.

2) порушення значні (сума штрафу починається від 10%). Це також можуть бути антиконкурентні узгоджені дії, нехтування рішеннями АМКУ, не отримання відповідного дозволу АМКУ, що призвело до суттєвої концентрації або монополізації і як наслідок спричинило обмеження конкуренції на ринку.

3) порушення середні (початковий розмір штрафу – 5%). Проведення обмежувальної, дискримінаційної діяльності. Концентрації без дозволу АМКУ, але вона не призвела до значного обмеження конкуренції або монополізації на ринку.

4) порушення помірні (також штраф нараховується від 5%). Це обмежувальна діяльність, ухилення від подання інформації або подання не в

повному обсязі, перешкоджання діяльності службовцям АМКУ.

В Законі «Про захист економічної конкуренції» [47] в ст.53 законодавець встановив таку санкцію як примусовий поділ. Такий вид санкцій розповсюджується на господарюючих суб'єктів, які здійснюють зловживання монопольним становищем. Однак, необхідно зазначити, що цей вид відповідальності не може застосовуватися разом із штрафними санкціями і у випадках коли неможливо здійснити організаційне або територіальне відокремлення через наявність тісного технологічного зв'язку.

В Законі «Про захист від недобросовісної конкуренції» [41] ст. 25 визначено такий вид стягнення як вилучення товарів з неправомірно використаним позначення та копій виробів іншого суб'єкта господарювання. Даний вид стягнення тягне за собою втручання в здійснення господарської діяльності суб'єкта господарювання аж до зміни в його організаційній структурі.

Звернемо увагу, що при накладенні санкцій Антимонопольним комітетом стан справ на ринку може суттєво змінюватися, що свідчить про належне виконання своїх функцій контролюючим органом та ефективного застосування до правопорушниць виду та міри відповідальності з метою встановлення здорового конкурентного середовища.

В ЗУ «Про захист економічної конкуренції» [47] серед порушень конкурентного законодавства законодавець визначає антиконкурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю.

Можлива і така ситуація, коли відповідно до норм Розділу III Закону України «Про захист економічної конкуренції» дії Антимонопольного комітету будуть підпадати під протиправні, а службовці визнаватися правопорушниками, тоді не відомо до кого ж мусить звертатися сам потерпілий. Ситуація парадоксальна, тому що особа яка повинна проконтролювати і притягнути до відповідальності (АМКУ), накласти стягнення сама виступає правопорушником.

Звернемо увагу, на деякі проблемні аспекти, наприклад, виконавчий орган в особі керівника як представника юридичної особи укладає угоду, яка зі змісту підпадає під визначення узгоджених дій і зашкоджує інтересам юридичної особи, не відповідає угодам перед АМК. Чи компетентний АМК в даному випадку? З аналізу правових джерел і посилаючись на Закон України «Про захист економічної конкуренції» законодавець до суб'єктів господарювання відносить юридичних та фізичних осіб, а також їх об'єднання. Аналіз правових актів дозволяє зробити висновки щодо особливостей правовідносин і накладенні відповідальності Антимонопольним комітетом України і юридичною особою. Зрозуміло, що правовідносини є господарськими, про це свідчать норми Господарського кодексу України (ГКУ), оскільки його предметом регулювання, в тому числі, є відносини пов'язані з обмеженням монополізму та захистом суб'єктів від недобросовісної конкуренції. В ст. 55 ГКУ до суб'єктів господарювання відносяться господарські юридичні особи (створюються відповідно до Цивільного кодексу України), державні, комунальні та інші підприємства, (створені відповідно до Господарського кодексу), а також інші суб'єкти, що відповідно до закону зареєстровані і здійснюють господарську діяльність.

Відповідно до ст. 2 ГКУ законодавець не визначає серед учасників відносин у сфері господарювання таких суб'єктів, як органи управління суб'єкта господарювання - юридичної особи. Однак, називає серед таких учасників самих суб'єктів господарювання, якими відповідно до ст.55 ГКУ є господарські організації - юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до ГКУ, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку. Отже, логічним висновком є те, що як сторона в господарських правовідносинах керівник не може виступати, оскільки він є тільки представником юридичної особи, а від так не може укладати угоди з ознаками узгоджених дій.

Висновки до розділу 2

Антимонопольне законодавство складається з: а) конституційних положень (наприклад, ст. 42 Конституції України), б) положень законів України (Господарський кодекс України, Закони України «Про Антимонопольний комітет України» від 26.11.1993 р., «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 р., «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996 р. та ін.); в) положень підзаконних актів, серед яких особливе місце належить нормативним актам Антимонопольного комітету України (постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання Кабінетом Міністрів України дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарювання» від 28.02.2002 р.; розпорядження Антимонопольного комітету України «Про затвердження Положення про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання (Положення про концентрацію)» від 19.02.2002 р.; розпорядження Антимонопольного комітету України «Про затвердження Положення про порядок подання заяв до органів Антимонопольного комітету України про надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання» від 12.02.2002 р. та ін.).

Таким чином, антимонопольне законодавство представлене правовими нормами різної юридичної сили: конституційними; нормами, що містяться в кодифікованих нормативно-правових актах та поточних законодавчих актах; підзаконних нормативно - правовими документах.

Адміністративно-правові відносин у сфері запобігання антимонопольного законодавства це регламентовані нормами адміністративного права суспільні відносини сервісного, управлінського, юрисдикційного та контрольно-наглядового спрямування, які виникають під час діяльності органів публічної влади, пов'язаної з процесами підготовки, проведення та оскарження процедур економічної конкуренції та виражаються у вигляді державного регулювання та контролю у цій сфері.

Аналіз адміністративно-правового статусу АМКУ як органу, який здійснює провадження в справах про порушення антимонопольного

законодавства дає підстави виділити такі його структурні елементи: мета, завдання, функції, принципи, організаційна будова та порядок діяльності, компетенція, повноваження, юридична відповідальність посадових осіб.

Отже, порушення норм антимонопольного законодавства тягне за собою розгляд справи, вирішення спору і притягнення до відповідальності. Сучасне антимонопольне законодавство представлене сукупністю нормативних актів, що визначають організаційні та правові засади розвитку конкуренції, заходи попередження, обмеження і припинення монополістичної діяльності та нечесної конкуренції. Воно поширюється на всі види товарного виробництва і товарооборот, платні послуги, проектування продукції та технології, а також наукові розробки, що призначені для використання їхніх результатів у виробництві та товарообороті, у платних послугах. В антимонопольному законодавстві встановлюються форми завчасного попередження, відповідальності та компенсації на випадок здійснення заборонених дій.

Адміністративно-юрисдикційне провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства має свої особливості і по – перше стосується кола суб'єктів, які уповноважені розглядати справи про порушення антимонопольного законодавства: суди і Антимонопольний комітет України та його органи. Це породжує певні проблеми, оскільки вважається, що всі справи про адміністративні порушення антимонопольного законодавства мають вирішувати Антимонопольний комітет України та його органи, а оскаржувати рішення, прийняте Антимонопольним комітетом України та його органами, має суд.

Друга особливість проявляється в процедурі розгляду справи, а саме розгляд справи Антимонопольним комітетом України буде здійснюватися у позасудовому порядку, якщо суб'єктом розгляду є суд, то процедура розгляду буде судовою зі всіма притаманними такій процедурі ознаками.

Третьою особливістю є неоднакове нормативне врегулювання судового та позасудового порядку розгляду зазначеної категорії справ. Вчені вказують на необхідність прийняття кодифікованого нормативного акта, який регулював би

порядок притягнення винної особи до відповідальності за відповідні правопорушення. Вважається, що таким актом має бути Кодекс України про адміністративні правопорушення або майбутній Кодекс України про адміністративні проступки.

ВИСНОВКИ

З аналізу різних наукових розвідок приходимо до власного висновку, що предмет адміністративного процесу включає сукупність правовідносин, де з одного боку завжди виступає уповноважено на те посадова особа з приводу вирішення індивідуальних справ конфліктного і неконфліктного характеру.

Узагальнюючи найсуттєвіші ознаки адміністративного процесу необхідно відзначити, що це явище яке представлене у чітко виражених нормах права стадіях, що динамічно розвиваються у просторі і часі і характеризується складністю, системністю і цілісністю. Послідовна, процесуальна сукупність дій з боку суб'єктів публічного адміністрування з розгляду індивідуальної, конкретної справи щодо задоволення публічних інтересів. Ця діяльність ґрунтується на правових нормах, тому має загальнообов'язковий характер і виражається у цілеспрямованій органічно взаємопов'язаній системі дій результатом яких майже завжди є юридичні наслідки. Внутрішня будова є досить складною що включає публічно-правовий, адміністративно-деліктний, адміністративно-судовий процеси.

Доведено з аналізу численних напрацювань вчених адміністративістів, що адміністративну юрисдикцію можна широко розуміти, як юрисдикційну діяльність з вирішення правового спору як в судовому так і позасудовому порядку. Водночас поняття «адміністративна юрисдикція» використовується і у вузькому розуміннях, які одне одному не суперечать.

Про наявне адміністративне провадження про порушення антимонопольного законодавства в адміністративному процесі можна говорити при наявності таких складових елементів як: суб'єктів процесуальних правовідносин, наявних доказів порушення норм антимонопольного законодавства і наявності процесуальних документів, що підтверджує склад правопорушення.

Обґрунтована єдина думка і пропозиція щодо поняття та розуміння адміністративно-юрисдикційних проваджень в колі науковців-адміністративістів відсутня. Вважаємо, що адміністративно-юрисдикційне провадження це процесуальна форма розгляду та вирішення уповноваженим

суб'єктом індивідуальної справи, що здійснюється у відповідності до закону, з метою запобігання правопорушенням, а у разі їх виявлення - застосуванні адміністративного примусу з наслідками морального, матеріального та іншого характеру до осіб - правопорушників.

Провадження про порушення антимонопольного законодавства є різновидом адміністративно - юрисдикційного провадження і розглядається як частина цілого, а адміністративно – юрисдикційне провадження є частиною адміністративного процесу. Воно представлене комплексним порядком послідовних дій щодо адміністративно - процесуальних правовідносин, на підставі фактів та обґрунтованих обставин індивідуальної адміністративної справи, результати яких оформлюються у відповідних процесуальних документах.

Провадження, що здійснює Антимонопольний комітет є складовою адміністративного процесу, якому притаманні такі характерні ознаки: 1) цілеспрямована діяльність суб'єктів державної виконавчої влади АМК і регіональних структур; 2) діяльність спрямована на вирішення у відповідності із законом конкретних справ; 3) результатом такої адміністративної діяльності є акти (розпорядження, рішення, рекомендації); 4) обов'язкова участь у вирішенні таких справ службових осіб, що наділені в рамках правових норм відповідною компетенцією; 5) діяльність АМК регулюється адміністративно-процесуальними нормами; 5) з огляду на процедуру адміністративні процеси є простими у порівнянні з юридичним процесом в суді.

Таким чином, антимонопольне законодавство представлене правовими нормами різної юридичної сили: конституційними; нормами, що містяться в кодифікованих нормативно-правових актах та поточних законодавчих актах; підзаконними нормативно - правовими документах.

Адміністративно-правові відносин у сфері запобігання антимонопольного законодавства це регламентовані нормами адміністративного права суспільні відносини сервісного, управлінського, юрисдикційного та контрольно-наглядового спрямування, які виникають під час діяльності органів публічного

адміністрування щодо підготовки до процесу виявлення порушення норм антимонопольного законодавства, процедур виявлення економічної конкуренції та можливої процедури оскарження, та виражаються у вигляді державного регулювання та контролю у цій сфері.

Аналіз адміністративно-правового статусу АМКУ як органу, який здійснює провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства дає підстави виділити такі його структурні елементи: 1) мета та завдання; 2) функції, що визначені в положенні; 3) принципи діяльності; 4) організаційна структура; 5) визначений правовими актами порядок діяльності (програмами, планами, розпорядженнями, рішеннями); 6) компетенція та повноваження (положення та локальні акти), 7) визначена юридична відповідальність службових осіб.

Антимонопольне законодавство на сьогодні складається з системи правових актів, що регулюють відносини товаровиробництва і товарообігу, наукових досліджень в цій сфері, надання платних послуг, проведення здорової конкуренції, відносини щодо здійснення заходів запобігання монополізму та нечесної конкуренції. У разі виявлення порушень цих норм здійснюється адміністративно - юрисдикційне провадження що представляє собою порядок чітко визначених дій щодо розгляду індивідуальної конкретної справи, що характеризується конфліктом або не конфліктом, вирішенням спору і притягненням до відповідальності.

Визначено характерні особливості притаманні адміністративно-юрисдикційним провадженням в справах про порушення антимонопольного законодавства:

1) до суб'єктів належить Антимонопольний комітет та з його органами, а також суд у разі необхідності оскарження рішення прийнятого Антимонопольним комітетом або його органами;

2) наявні процедурні ознаки характеризують процедуру розгляду справи з позасудовим порядком, де справу розглядає Антимонопольний комітет або судовим порядком;

- 3) нормативно – правове регулювання здійснення процедури розгляду справи (позасудової і судової) здійснюється на підставі різних актів;
- 4) використання форм завчасного попередження порушення норм антимонопольного законодавства, відповідальності та з компенсації на випадок здійснення заборонених дій.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іщук О.С. Поняття адміністративної юрисдикції: проблеми дефініції. Режим доступу: [https://http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/3427/Roniattia%-\(дата звернення 21.11.2019\)](https://http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/3427/Roniattia%-(дата%20звернення%2021.11.2019))

2. Гнатюк С.С. Провадження в справах про адміністративні проступки: проблемні питання структури: монографія / С.С. Гнатюк. - Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 156 с.
3. Салищева Н.Г. Административный процесс в СССР / Н.Г. Салищева. - М.: Юрид. лит., 1964. – 158 с.
4. Иванов О.В. Рецензия на книгу Н.Г. Салищевой «Административный процесс в СССР» / О.В. Иванов .Труды Иркутского гос. университета. – Т. XXXIX. Сер. юрид. – Вып. 7. – Ч. 2. – Иркутск: Изд-во ИГУ, 1965. – 321 с.
5. Юридический энциклопедический словарь / гл. ред. А. Я. Сухарева. – М. : Советская энциклопедия, 1984. – 415 с.
6. Голосніченко І. П. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : підручник / І. П. Голосніченко. – Київ : Укр. акад. внутр. справ, 1995. – 268 с.
7. Большая советская энциклопедия / гл. ред. Б. А. Введенский.– М., 1957. – 648 с.
8. Словарь административного права / [кол. ISSN 1995-6134 424 авт. И. Л. Бачило, Т. М. Гандилов, А. А. Гришкове и др.] ; отв. ред. И. Л. Бачило. – М. : Фонд «Правовая культура», 1999. – 320 с.
9. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний правовий феномен : монографія / В. К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.
10. Бахрах Д.Н. Советское законодательство об административной ответственности: учеб. пособие / Д.Н. Бахрах. – Пермь: Пермский гос. университет им. А.М.Горького, 1969. – 344 с.
11. Махина С.Н. Управленческий и административный процессы: проблемы теории и перспективы правового регулирования: дис. на соиск. уч. степени к.ю.н. / С.Н. Махина. – Воронеж, 1998. – 220 с.
12. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Факт, 2003. – 384 с.
13. Перепелюк В.Г. Адміністративний процес. Загальна частина: навч. посібник / В.Г. Перепелюк. – 2-ге вид. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 368 с.

14. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Факт, 2003. – 384 с.
15. Стариллов Ю.Н. Административная юстиция. Теория, история, перспективы / Ю.Н. Стариллов. – М.: НОРМА, 2001. – 304 с.
16. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: У двох томах: Том 1. Загальна частина / ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). – К.: Юридична думка, 2004. – 584 с.
17. Стефанюк В.С. Судовий адміністративний процес: монографія / В.С. Стефанюк. – Х.: Консум, 2003. – 464 с.
18. Науково-практичний коментар до Кодексу адміністративного судочинства України : в 2-х т. / В. К. Матвійчук, І. О. Хар ; за заг. ред. В. К. Матвійчика. - Вид. 2-е, змін. та доп. - К. : Алерта, КНТ, 2008. – Т. 1. – 787 с.
19. Авер'янов В. Б. Питання адміністративної реформи у змісті Загальної концепції державно-правової реформи / В. Б. Авер'янов // Державно-правова реформа в Україні : тези матеріалів наук.-практ. конф. – К., 1997. – с. 193–195.
20. Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України : [навч. посіб.]. / Е. Ф. Демський. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 496 с.
21. Пилипенко А. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів виконавчої влади: питання теорії / А. Пилипенко. *Право України*. – 2004. – № 2. – с. 26–31.
22. Бахрах Д. Н. Административная ответственность по российскому законодательству / Д. Н. Бахрах, З. Н. Ренов. - Москва : Норма, 2004. – 304 с.
23. Административное право: учебник / под ред. Ю. М. Козлова и Л. Л. Попова. – Москва : Юристъ, 2000. – 728 с.
24. Адміністративне право України. Академічний курс : [підручник] / у 2 т. / [ред. колегія: В. Б. Авер'янов та ін.]. - К. : Вид-во «Юридична думка». – . Т. 1. – 2007. – 592 с.
25. Адміністративне право : [підручник] / [за заг.ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй]. –Х. : Право, 2010. – 624 с.

26. Стеценко С. Г. Адміністративне право України: [Навчальний посібник] / С. Г. Стеценко. – К. : Атіка, 2011. – 624 с.
27. Кузьменко О. В. Курс адміністративного процесу: навч. посіб./ О. В. Кузьменко. – К. : Юрін- ком Інтер, 2012. – 208с.
28. Гусейнов Р.Х. Поняття адміністративно – юрисдикційного провадження в діяльності органів виконавчої влади та визначення видів таких проваджень. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского Серия «Юридические науки»*. Том 25 (64). 2012. № 1. – с. 365-370.
29. Колпаков В.К. Адміністративне право України / В.К. Колпаков, В.Кузьменко. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
30. Джафарова М.В. Щодо питання розуміння адміністративного провадження як частини адміністративного процесу. *Молодий вчений* №12 (39), грудень 2016 р. – с. 571-573
31. Сорокин В.Д. Проблемы административного процесса / В. Д. Сорокин. – М.: Юрид. л-ра, 1968. – 144 с.
32. Юсупов В. А. Актуальніе проблемы административного права России / В. А. Юсупов // *Государство и право*. – 1999. – № 5. – С. 82-83.
33. Бахрах Д.Н. Производство по делам об административных правонарушениях: пособие для слушателей народных университетов / Д.Н. Бахрах, З.Н. Ренов. – М.: Знание, 1989. – 96 с.
34. Гнатюк С.С. Провадження в справах про адміністративні проступки: проблемні питання структури: монографія / С.С. Гнатюк. – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 156 с.
35. Масленников М.Я. Административно-юрисдикционный процесс: понятие и соотношение с иными видами процессуально-правовой деятельности / М.Я. Масленников // *Государство и право*. – 2001. – № 2. – с. 18-23.
36. Министров СССР от 16 августа 1990 года // *Собрание Постановлений Правительства СССР*. – 1990. – № 24.
37. Об ограничении монополистической деятельности в СССР: Закон СССР // *Известия*. – 1991. – 25 июля.

38. Програма економічних реформ і політики на Україні. Затверджена Кабінетом Міністрів України для подання Міжнародному валютному фонду // *Голос України*. – 1992. – 6 січня.
39. Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності: Закон України від 18 лютого 1992 року // *Відомості Верховної Ради України*. – 1992. – № 21. – Ст. 296. (втратив чинність)
40. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26 листопада 1993 року // *Відомості Верховної Ради України*. – 1993. – № 50. – Ст. 472.
41. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 7 червня 1996 року // *Відомості Верховної Ради України*. – 1996. – № 36. – Ст. 164.
42. Про природні монополії: Закон – України від 20 квітня 2000 року // *Відомості Верховної Ради України*. – 2000. № 30. – Ст. 238.
43. Мамутов В. К. Роль антимонопольно-конкурентного законодавства // *Государство и право*. – 1996. – № 8. – С. 49-51.
44. Мельниченко О. І. Інтелектуальна власність в Україні: проблеми теорії і практики. – К, 2002. – 432 с.
45. Журик Ю. В. Антимонопольно-конкурентне право України. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 272 с.
46. Сутність та склад порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Режим доступу: <https://uristinfo.net/hozjajstvennoe-pravo/238-konkurentne-pravo-udalov-tg/6394-porushennja-zakonodavstva-pro->(дата звернення 12.12.2019)
47. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001 року // *Офіційний вісник України*. — 2001. — № 7. — Ст. 260.
48. Кодекс України про адміністративні правопорушення // *ВВР*. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122 (з наст. змінами).
49. Савчук В.С. Механізми державного управління в сфері захисту економічної конкуренції в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. / В.С. Савчук. – Л., 2006. – С. 16.

50. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 груд. 2015 р. № 922- УІІ. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 9. Ст. 89.
51. Багатомовний юридичний словник довідник / І. О. Голубовська, В. М. Шовковий, О. М. Лефтерова та ін. Київ: Київ. університет, 2012. – 543 с.
52. Великий тлумачний словник сучасної української мови / за ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. –1728 с.
53. Большой юридический словарь / под ред. А. Я. Сухарева, В. Д. Зоркина, В. Е. Кутских. Москва: ИНФРА-М, 1999. –789 с.
54. Скакун О. Ф. Теорія держави і права. (Енциклопедичний курс): підручник. Харків: Еспада, 2006. –776 с.
55. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2011. – 576 с.
56. Стеценко С. Г. Адміністративне право України: навч. посіб. Київ: Атіка, 2007. – 624 с.
57. Адміністративне право України: підручник / за заг. ред. акад. С. В. Ківалова. Одеса: Юрид. літ., 2003. – 896 с.
58. Якимов А. Ю. Субъекты административной юрисдикции (правовой статус и его реализация): монография. Ч. 1. Правовой статус субъектов административной юрисдикции. Москва: ВНИИ МВД России, 2006. – 268 с.
59. Пономарьов О. В. Адміністративно-правовий статус Антимонопольного комітету України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 "Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право". Харків, 2010. – 19 с.
60. Слободянюк М.В., Хачатрян В.В. Особливості функціонування Антимонопольного комітету України. Миколаївський національний університет ім. О. Сухомлинського. Випуск № 4, 2016 р. – с. 232
61. Про затвердження Змін до Положення про концентрацію. Розпорядження Антимонопольного комітету від 23.04.2015 № 9-рп Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0552-15/>(дата звернення 02.12.2019)

62. Інформаційний дайджест Антимонопольного комітету України №25 2019 р. Режим доступу: <https://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=148715&schema=main/> (дата звернення 02.12.2019)
63. Ярмиш О. Н., Серьогін В. О. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: підручник. Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2002. – 653 с.
64. Дудик І. М. Державний контроль Антимонопольного комітету України за узгодженими діями суб'єктів господарювання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2015. – 211 с.
65. Журик Ю. В. Джерела антимонопольно-конкурентного права України. *Приватне право і підприємництво*: зб. наук. праць. Київ, 2014. Вип. 13. – с. 160-164.
66. Розпорядженні АМК «Про Положення про порядок проведення перевірок додержання законодавства про захист економічної конкуренції». Режим доступу: https://ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG6427.html/ (дата звернення 02.12.2019)
67. Звіт АМКУ за 2018 рік. Затверджений Розпорядженням Антимонопольного комітету України від 12.03.2019 № 2–рп. Режим доступу: <https://amcu.gov.ua/pro-nas/zvitnist/riczni-zviti/zvit-2018> (дата звернення 08.12.2019)
68. Результати дослідження ринків авіаційного пального та послуг заправки повітряних суден Режим доступу: https://amcu.gov.ua/storage/app/sites/1/Docs/zvity/2018/AMCU_2018.pdf (дата звернення 08.12.2019)
69. Правила розгляду справ про порушення вимог законодавства на ринку цінних паперів та застосування санкцій, затверджених рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 13 лютого 2001 року № 27 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 12. – Ст. 521.
70. Порядок проведення службових розслідувань у митних органах України, затверджений наказом Держмитслужби України від 28 липня 2002 року // Офіційний вісник України. – 2002. – № 34. – Ст. 1626

71. Бондаренко К. Адміністративна відповідальність за порушення антимонопольного законодавства України : автореф. дис... канд. юрид. наук. Одеса, 2010. –18 с.
72. Логінов П. Особливості відповідальності за порушення антимонопольного законодавства України Режим доступу: http://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA010331(дата звернення 21.12.2019)
73. Орлова О.С., Вашкович В.В. Антимонопольно - конкурентне законодавство. Методичний посібник. Ужгород, 2019 – 35с.